

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2011 – 2013**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Št'ásková

Kriminalita a delikvence dětí a mládeže

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jan Toman

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**MASTER FULL-TIME STUDIES
2011 – 2013**

DIPLOMA THESIS

Veronika Štásková

Criminality and delinquency of children and youth

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Jan Toman

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora/ky

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Janu Tomanovi za odborné vedení, za pomoc a cenné rady, připomínky, trpělivost a velice ochotný přístup při zpracování této práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá kriminalitou a delikvencí dětí a mládeže. Rozebírá kriminalitu, její výskyt a příčiny, trestní odpovědnost, delikvenci, faktory, které ovlivňují kriminalitu a delikvenci (rodina, škola, vrstevnické party, média, dědičnost, závislosti), poruchy chování, typy mladistvých pachatelů, prevenci kriminality, trávení volného času dětí a mládeže a intervenci v České republice. Praktická část se zabývá výzkumem prováděným v Dětském diagnostickém ústavu v Plzni. Cílem této práce je zjistit, jak děti tráví svůj volný čas a jestli mají zkušenosti s návykovými látkami.

Klíčové pojmy

Delikvence, intervence, kriminalita, média, poruchy chování, rodina, škola, trestní odpovědnost, závislosti, životní styl.

Annotation

Diploma thesis deals with criminality and delinquency of children and youth. It analyses criminality, its incidence and causes, criminal liability, delinquency, factors which influence criminality and delinquency (family, school, peer party, media, heredity, addictions), behavioral disorders, types of juvenile offenders, crime prevention, leisure activities for children and youth and intervention in the Czech Republic. Practical part of thesis deals with research conducted in a diagnostic institute in Pilsen. Purpose of this thesis is to find how children spend their free time and if they have experience with drugs.

Key words

Delinquency, intervention, criminality, media, behavioral disorders, family, school, criminal liability, addictions, lifestyle.

OBSAH

ÚVOD	8
-------------------	----------

TEORETICKÁ ČÁST

1. KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	10
1. 1 Vymezení základních pojmů.....	11
1. 2 Výskyt a příčiny vzniku kriminálního chování.....	12
1. 3 Věková hranice trestní odpovědnosti.....	13
2. DELIKVENCE DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	17
2. 1 Současný životní styl dětí a mládeže.....	19
3. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KRIMINALITU A DELIKVENCI.....	21
3. 1 Rodina.....	21
3. 2 Škola a vrstevnické party.....	22
3. 2. 1 Škola.....	22
3. 2. 2 Vrstevnické party.....	23
3. 3 Vliv médií.....	23
3. 4 Dědičnost.....	24
3. 5 Závislosti.....	25
3. 6 Poruchy chování.....	29
3. 7 Typy mladistvých pachatelů.....	31
4. PREVENCE KRIMINALITY.....	33
5. INTERVENCE V ČESKÉ REPUBLICE.....	38
5. 1 Kurátor pro mládež.....	38
5. 2 Probační a mediační služba.....	40
5. 3 Středisko výchovné péče.....	42
5. 4 Diagnostický ústav.....	45
5. 5 Výchovný ústav.....	46
5. 6 Vězení.....	48
5. 7 Terenní sociální práce.....	49
5. 8 Dobrovolnická pomoc.....	50
5. 9 Zahraniční modely intervence.....	51
6. VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU.....	53

PRAKTICKÁ ČÁST

7. POPIS VÝZKUMU.....	55
7. 1 Cíl a hypotézy výzkumu.....	55
7. 2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	55
7. 3 Metody sběru dat.....	55
7. 4 Interpretace údajů.....	56
7. 4. 1 Kazuistika č. 1 - Martin S.....	60
7. 4. 2 Kazuistika č. 2 - Adrian A.....	63
7. 5 Shrnutí a doporučení.....	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	68
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	71
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

Kriminalita a delikvence dětí a mládeže je problém, který se vykytuje na celém světě. Nelze před ním zavírat oči. Každý člověk se může stát obětí trestného činu. Měli bychom se tedy zaměřit na prevenci a také na potlačení již vzniklých problémů.

Tato práce pojednává o kriminalitě a delikvenci dětí a mládeže. První kapitola nás seznamuje s kriminalitou dětí a mládeže, jejími příčinami a výskytem.

Druhá kapitola se věnuje delikvenci dětí a mládeže. Mnoho faktorů má podíl na delikvenci především jde o rodinu, která je pro jedince velmi důležitá (podílí se na výchově od narození). Dítě z rodiny získává základní hodnoty a normy. Problém se může vyskytnout, když je dítě vychováváno pouze jedním rodičem. Dítěti může chybět vzor druhého rodiče, který s ním nežije.

Třetí kapitola se věnuje faktorům, které ovlivňují kriminalitu a delikvenci jako je rodina, škola, média, vrstevnické party, dědičnost, závislosti aj.

Velmi důležitá je prevence, tomuto tématu je věnována čtvrtá kapitola v teoretické části. Smyslem prevence je pokus eliminovat trestnou činnost ještě před započítím nebo před jejím pokračováním. Na prevenci není nikdy pozdě.

Pátá kapitola nás seznamuje s intervencí v České republice, patří sem kurátor pro mládež, probační a mediační služba, středisko výchovné péče, diagnostický ústav, výchovný ústav, vězení, terénní sociální práce a dobrovolnická pomoc.

Šestá kapitola je zaměřena na trávení a využití volného času dětí a mládeže.

Téma této diplomové práce jsem si zvolila záměrně, neboť mě tato problematika zajímá. Zvláště otázka kriminality a delikvence dětí a mládeže. Dále otázka trestné činnosti dětí a mládeže, jejich zkušenosti s návykovými látkami, a také jak tráví jejich volný čas.

Praktická část této práce se věnuje tématům ohledně volného času, návykových látek a trestné činnosti. Dotazník byl předložen sto respondentům z Dětského

diagnostického ústavu v Plzni, kde jsem pracovala. Cílem této práce bylo zjistit kolik dětí a jak tráví volný čas, jestli mají zkušenosti s návykovými látkami, s trestnou činností, jestli někdo z jejich rodiny má zkušenosti s trestnou činností. A dále zda byly někdy vyšetřovány policií.

1. KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE

Je velmi důležité zabývat se problematikou kriminality, protože v naší společnosti stále roste. Rok od roku se zvyšuje počet mladistvých pachatelů, snižuje se jejich věk.

Kriminalita je páčání přestupků nebo trestných činů. Pomocí statistických údajů získáváme informace o zjevné kriminalitě (kriminalita, která vyšla najevo). Kriminalita skrytá není registrována ve statistikách, orgány činné v trestním řízení se o ní nedozví. Míru skryté kriminality ovlivňuje především tolerance poškozených. (Mühlpachr, 2002)

Trestné činnosti se lidé dopouštějí v každém věku. V České republice lze trestně stíhat pouze osobu, která v době spáchání trestného činu dovršila patnácti let věku. Mladším patnácti let je uložena v rámci občanskoprávního řízení ochranná výchova, která probíhá ve státním zařízení. (Chmelík, 2003)

Páčání trestné činnosti je ovlivněno psychickým a tělesným vývojem, také vlastnostmi a zkušenostmi pachatele. Specifické znaky trestné činnosti, které se projevují mezi dospělými a mladistvými:

- páčání trestné činnosti převážně ve skupině;
- nedostatečná příprava trestného činu;
- velký vliv má alkohol nebo jiná návyková látka, která ovlivňuje nepřiměřené reakce na okolí;
- jednání je hodně emotivní;
- opakují se specifické znaky z předcházející trestné činnosti;
- velmi často odcizují předměty (jako jsou např. alkohol, cigarety, auta, léky apod.), které jsou pak rozděleny mezi členy skupiny. (Mühlpachr, 2002)

Významným aktem v životě mladistvého delikventa je odnětí svobody. Účel trestu má především výchovnou funkci. Uvězněný by se měl zamyslet nad svým dosavadním způsobem života, protože jeho budoucnost závisí na rozhodnutí a chování ve výkonu trestu odnětí svobody. Nejčastěji je mladistvý pachatel posuzován ze tří úhlů:

1. zda je jednání výsledkem sociálního působení nebo dědičnosti;
2. zda se výrazně liší od společenského normálu svou osobností a svými projevy;
3. zda lze ovlivnit, aby se jeho chování a jednání neopakovalo. (Mühlpachr, 2002)

Sociálně patologické jevy se odrážejí v chování dětí a mládeže, nejčastěji z prostředí rodiny, vrstevníků a školy. Roste brutalita násilných činů u dětí a mladistvých pachatelů (např. usmrcování bezbranných starých lidí). Pokud se jedinec dopouští trestné činnosti již v dětství je velmi pravděpodobné, že bude pokračovat i v dospělosti. „*Pro děti, ale především pro mladistvé, jako pachatele trestné činnosti je charakteristický trias:*

- *dysfunkční rodina;*
- *nízké vzdělání, základní, často nedokončené;*
- *trestní anamnéza.*“ (Mühlpachr, 2002, s. 73)

1.1 Vymezení základních pojmů

Dětská delikvence neboli prekriminalita je označení pro děti do 15 let, které nejsou trestně odpovědné a dopustily se trestného činu.

Delikvence mládeže je jednání protisociální dosahující stupně společenské nebezpečnosti. (Matoušek, 2003)

Kriminalita je souhrn trestné činnosti, spáchané kýmkoli i osobou, která není trestně odpovědná. Kriminalita mládeže je jednání mladistvých, které vede k porušení společenských zájmů. Pachatelé mají porušené vztahy ke společnosti, ke vzdělání a k práci. (Edelsberger, 2000)

Dítě je „*člověk od narození do 15 let, nemá trestní odpovědnost, někdy pro jedince tohoto věku používají orgány činné v trestním řízení též označení nezletilý.*“ (Matoušek, 2003, s. 315)

Mladistvý je trestně právní pojem. Člověk od 15 do 18 let, který má sníženou trestní odpovědnost na rozdíl od dospělého. (Průcha, 2008)

Abnormalita je odchylka od normality, obvyklého stavu, nepravidelnost, zvláštnost. (Průcha, 2008)

Patologie je „vědní obor, který se zabývá odchýlnými, nenormálními, patologickými životními jevy a pochody v celé šíři.“ (Edelsberger, 2000, s. 239)

Zletilost je dovršení 18 let věku člověka, způsobilost k právním úkonům.

Nezletilost je osoba, která nedosáhla 18 let věku nebo nenabyla zletilosti manželstvím.

Trestný čin je „čin definovaný jako trestný v platném trestním zákoně.“ (Matoušek, 2003, s. 318)

1.2 Výskyt a příčiny vzniku kriminálního chování

- Výskyt vzniku kriminálního chování:

- a) 5-7% populace jsou odsouzení pachatelé;
- b) trestnou činnost páchají častěji muži než ženy;
- c) recidivisté jsou častěji příslušníky nižší sociální vrstvy a mívají nižší vzdělání;
- d) vyšší míra kriminality je ve městech a v jejich blízkém okolí. (Vágnerová, 2008)

- Příčinou vzniku kriminálního chování mohou být:

- a) Vrozené dispozice, které mají značný význam pro vznik kriminálního chování. Mohou být dány geneticky nebo mohou vzniknout poškozením CNS v prenatalním stádiu. Genetická dispozice může mít vliv na sníženou sebekontrolu a na hyperaktivitu apod. Syndrom hyperaktivity se projevuje změnami nálad, kolísáním pozornosti, impulzivitou, neklidem, sníženým

sebehodnocením a problémy s adaptací. Postihuje častěji chlapce než dívky. (Vágnerová, 2008)

- b) Vlivy prostředí jsou především rodina, škola, vrstevníci, média a až po vliv celé společnosti. Příležitostní pachatelé jsou přiváděni k trestné činnosti prostředím, v němž žijí. (Vágnerová, 2008)
- c) Situační faktory „*mohou být spouštěčem kriminálního chování. Například dosud netrestaný jedinec způsobí někomu v opilosti újmu na zdraví. Následující zásah do jeho života může nastartovat nežádoucí životní dráhu.*“ (Vágnerová, 2008, s. 810)

Další příčinou vzniku kriminálního chování může být agrese (nepřátelství a útočnost se záměrem někomu ublížit).

1.3 Věková hranice trestní odpovědnosti

Mladistvý, který spáchal trestný čin a v této době nebyl tak rozumově a mravně vyspělý, aby rozpoznal jeho protiprávnost, není zodpovědný za tento čin.

„*Minimální věková hranice trestní odpovědnosti zůstává stanovena na dovršení věku patnácti let.*“ (Zoubková, 2002, s. 105)

Účelem zákona 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 1 je, že upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy. Pojednává o činech, kterých se dopustily mladiství i děti mladší patnáct let.

Základní zásady jsou upraveny v ustanovení § 3, které vycházejí z principu, že opatření lze použít na obnovu narušeného sociálního vztahu, k začlenění mladistvého do společnosti a k prevenci trestné činnosti. Uložené opatření musí přihlížet k mravní a rozumové vyspělosti, zdravotnímu stavu, k poměrům sociálním, rodinným, osobním a musí být přiměřené závažnosti trestného činu. (Zákon č. 218/2003)

Trestní odpovědnost mladistvého je v ustanovení § 5 zákona, který stanoví, že mladistvý, který nedosáhl mravní a rozumové vyspělosti v době spáchání trestného činu není za tento čin odpovědný. Není jen důležitý věk, který je zapsaný v matrice, ale i věk mentální, který vyjadřuje vyspělost jedince. Podle ustanovení § 6 provinění znamená trestný čin, který spáchal mladistvý. Mladistvým jsou ukládána opatření podle ustanovení § 10. Druhy opatření mohou být trestní, výchovné nebo ochranné. Upuštění od uložení trestního opatření podle ustanovení § 11 soud může upustit od uložení trestního opatření mladistvému,

- a) který lituje spáchání a snaží se napravit;
- b) který se z neznalosti právních předpisů dopustil činu, zejména vzhledem k jeho věku;
- c) za kterého převezme záruku na nápravu mladistvého soud.
(Zákon č. 218/2003)

Ukládání a druhy výchovných opatření jsou v ustanovení § 15 zákona. Uložit výchovné opatření lze při upuštění od trestního opatření. Druhy výchovných opatření:

- a) výchovné omezení stanoví, aby nenavštěvoval určité akce, místa, osoby, nepřechoval předměty, neužíval drogy, neměnil místo svého pobytu nebo zaměstnání;
- b) výchovné povinnosti jsou např., že mladistvý musí bydlet se svými rodiči, měl by usilovat o vyrovnání s poškozeným, léčit se, pokud je závislý na návykových látkách, podrobit se psychologickému poradenství nebo sociálnímu výcviku, rekvalifikaci nebo doškolení, měl by vykonávat bezplatně prospěšnou činnost;
- c) dohled probačního úředníka je dodržování uloženého probačního opatření, sledování chování mladistvého v rodině, snížení opakování trestné činnosti, pomoc mladistvému na zařízení lepší budoucnosti;
- d) napomenutí s výstrahou stanovuje „*soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí*“

podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost;“
(Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003 o soudnictví ve věcech mládeže)

- e) probační program je psychologické poradenství, program sociálního výcviku, doškolení, rekvalifikace, program na rozvíjení osobnosti. Cílem je zlepšení chování mladistvého, aby nebylo v rozporu se zákonem, dále podpora sociálního zázemí. (Zákon č. 218/2003)

„Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce ukládat se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede, již v průběhu trestního řízení, a to nejdéle do jeho pravomocného skončení. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat prohlášením adresovaným soudu pro mládež a v přípravném řízení státnímu zástupci, který vede řízení. Výkon výchovného opatření tím končí.“ (Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003 o soudnictví ve věcech mládeže)

Podle ustanovení § 22 soud může uložit mladistvému ochrannou výchovu, pokud není o jeho výchovu náležitě postaráno nebo výchova byla zanedbávána, nebo když žije ve špatném prostředí, které neposkytuje záruku dobré výchovy. (Zákon č. 218/2003)

Podle ustanovení § 24 může mladistvému soud uložit trestní opatření (přihlíží se k polehčujícím okolnostem) jako je např. zákaz činnosti (může soud uložit, pokud to nebrání k přípravě povolání), obecně prospěšné práce (nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého), vyhoštění, peněžitá opatření, domácí vězení, odnětí svobody aj. (Zákon č. 218/2003)

Zveřejňování informací v ustanovení § 52 může být jen takové, aby neohrožovalo účel trestního řízení. Musí se chránit osobnost mladistvého a jeho osobní údaje. Při zahájení trestního stíhání musí být informován zákonný zástupce, probační a mediační služba a orgán sociálně-právní ochrany dětí. (Zákon č. 218/2003)

V ustanovení § 89 se píše, že dítě není trestně odpovědné, pokud je mladší patnácti let. Dítěti lze uložit opatření na návrh státního zastupitelství, pokud se dopustilo

činu jinak trestného. Účastníky řízení o uložení opatření jsou orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte, nezletilé dítě nebo osoby, kterým bylo dítě svěřeno do péče. (Zákon č. 218/2003)

Ustanovení § 93 zní: *„dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření*

- a) *výchovnou povinnost;*
- b) *výchovné omezení;*
- c) *napomenutí s výstrahou;*
- d) *zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče;*
- e) *dohled probačního úředníka;*
- f) *ochrannou výchovu ukládá soud pro mládež, dítě musí v době spáchání trestného činu dovršit dvanáctý rok a nesmí překročit patnáctý rok.“*
(Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003 o soudnictví ve věcech mládeže)

2. DELIKVENCE DĚTÍ A MLÁDEŽE

Delikvence dětí a mládeže je jedním z jevů, které naši společnost zatěžují. Delikventní chování může začít tak, když osoba přijde do styku s nevhodnou společností. Delikventní děti a mládež mají velmi často snížený intelekt a nepravidelnou školní docházku. Mnohdy se nechají strhnout silnějšími psychopatickými spolužáky. Někteří jedinci mají sklon k útěkům z domovů (buď utečou jen někdy a náhodně, nebo jsou to notoričtí útekáři).

Delikty jsou převážně páchany v partě, recidiva je vysoká a přetrvává i do staršího věku. S přibývajícím věkem se mění charakter deliktů u chlapců:

- a) do 13 let (jsou to drobné krádeže, záškoláctví, zanedbávání hygieny, porušování pravidel společenského chování);
- b) nad 13 let (jsou to závažnější krádeže, vloupání, notorické záškoláctví).

U dívek:

- a) do 13 let (je to sklon k toulání, drobné krádeže);
- b) nad 13 let (jde o nezáměr o školu, závažnější krádeže, záškoláctví).

Rozhodující vliv na vznik delikventního chování mají faktory sociální povahy a faktory biologické (působení jedince a vnějšího prostředí). (Schelleová, 2004)

Příčinou delikventního chování může být špatný vliv prostředí, dědičnost, rozvodovost, nestabilní rodiny, drogová závislost. *„Delikventní chování je pojímáno jednak jako dimenze neurotické poruchy mající příčinu:*

- a) *v nevědomé agresi,*
- b) *v realizaci fantazie,*
- c) *v delikvenci z pocitu viny,*

d) jako potřeba uznání,

e) potřeba pomoci a jednak je pojímáno jako vnitrorodinný konflikt.“

(Vykopalová, 2002, s. 19)

Má mnoho podob jako je vyjadřování nevědomého souhlasu rodičů nebo skryté posilování delikventního chování.

Jinou příčinou delikventního chování může být syndrom hyperaktivity. Nejnápadnějšími znaky jsou kolísání pozornosti a trvalý neklid. Po druhé světové válce byla hyperaktivita nazývána lehkou dětskou encefalopatií, později to byla minimální mozková dysfunkce. Nejnovější označení je syndrom hyperaktivity. Děti neustále mluví a jsou neposedné. Syndrom hyperaktivity postihuje přes 5% dětí, častěji chlapce než dívky. Školní výsledky neodpovídají jejich intelektové kapacitě jsou hodnoceny jako podprůměrné, v psychických testech dosahují někdy nadprůměru. Znaky dětí s hyperaktivitou dle Matouška (2003):

- více úrazů než jiné děti;
- častěji nemocné hlavně alergie;
- poruchy čtení a psaní;
- potíže řeči zejména zadržávání;
- noční pomočování;
- neurotické poruchy;
- poruchy chování;
- méně oblíbeny ve skupině vrstevníků;
- mají snížené sebehodnocení.

Potíže hyperaktivních dětí nemizí v období dospívání, jak tvrdila psychologie a pedagogika, ale vznikají větší potíže v adaptaci na prostředí. „*Syndrom hyperaktivity*

je spojován s takovými znaky chování adolescenta, jako jsou impulzivita, agresivita, záchvaty vzteku a snížené sebehodnocení. Několik desítek procent dětí je v dospělosti klasifikováno psychiatry jako anomální nebo psychopatické osobnosti. Nové studie udávají 16-30% hyperaktivních jedinců v sestavách mladistvých přestupníků zákona, kteří vykonávají trest nebo jsou umístěni ve výchovné instituci.“ (Matoušek, 2003, s. 29)

Možnost nápravy delikventního chování je závislá na pochopení příčiny, poznání jedince, který vybočuje z rámce akceptovatelného společností. Faktory, které zapříčinily takové to jednání jsou:

- endogenní (genetické dispozice, vnitřní prostředí jedince, povaha);
- exogenní (vnější prostředí jako je škola, rodina, vrstevníci, kamarádi, společnost, prenatální život dosud nenarozeného jedince). (Schelleová, 2004)

2.1. Současný životní styl dětí a mládeže

Významnou roli v současných sociálních, ekonomických a politických změnách hraje životní styl, je založen na souhře voleb a možností. Rozhodnutí o pití alkoholu, kouření, drogách záleží pouze na jedinci.

„Životní styl je typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělání, postoj veřejnosti ke škole aj.“ (Průcha, 2008, s. 317)

Faktory, které ovlivňují životní styl:

- vzdělání;
- kvalitní trávení volného času dětí a mládeže potlačí rozvoj negativních sociálních rysů;
- lokalita bydliště je velmi důležitá, protože horší životní styl mají děti a mládež ve městech a okolí;

- rodiče, které nemají na dítě čas, protože buď podnikají, nebo se potýkají s existenčními problémy, finančními starostmi a snaží se je řešit;
- trendy a tradice. (Suchý, 1972)

Jedním z nejdůležitějších předpokladů poznání osobnosti mladistvého delikventa je zjistit co si myslí o smyslu života. Delikventní děvčata, více než delikventní chlapci, nemají představu o smyslu života, život bez cíle, ze dne na den. U delikventních dětí i mládeže je zjevný odklon od společenských cílů. Jednají pouze ve svůj prospěch, jak to pro ně bude nejlepší a nejvýhodnější. (Suchý, 1972)

Nejčastější aktivitou jak děti a mladiství tráví volný čas je sledování televize, hraní na počítači, kouření, popíjení alkoholu a užívání marihuany a dalších návykových látek již v nízkém věku.

3. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KRIMINALITU A DELIKVENCI

3.1. Rodina

Rodina se považuje za základní sociální prostředí jedince, plní celou řadu funkcí (sociální, biologická, psychologická a ekonomická). Každý má ve své rodině určitou roli. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Základní sociální zkušenost poskytuje dítěti orientační rodina do níž se narodí. Prokreační rodinu si člověk vytváří až v dospělosti. Přenášejí se do ní zkušenosti z orientační rodiny. Tradiční smysl rodiny již dnes ztrácí na významu. Dříve platilo, že většina delikventních dětí a mladistvých pocházela z chudých a nevzdělaných rodin. Dnes už tomu není, protože klesá vliv rodičů na chování dítěte. Proto jsou velmi důležité rodinné vazby. *„Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního rozvoje.“* (Matoušek, 2003, s. 42)

Rodinné prostředí u delikventních dětí a mladistvých je převážně chladné, rodiče o dítě nemají příliš velký zájem. Předpoklady pro plnění rodičovské role nemají všichni. Riziko špatného zacházení s dítětem nebo mladistvým zvyšují některé vlastnosti rodičů (rizikové chování rodiče, špatná zkušenost z dětství, nízká sebeúcta, osamělost atd.). Násilí v rodině může poškodit děti na celý život. (Matoušek, 2003) Proto je velmi důležité udělat si na dítě čas, příkladně ho vychovávat a být mu dobrým vzorem. Určitě by se před dítětem neměly řešit hádky rodičů či jejich násilné chování k sobě samým nebo i k dítěti. Takovéto chování si děti bohužel pamatují celý život.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je *„poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby.“* (Vágnerová, 2008, s. 593) Syndromem trpí přibližně 1-2 % dětí, nejčastěji jsou mladší šesti let. Týrání může být fyzické (bití, odepírání jídla atd.) či psychické (špatně rozpoznatelné, jde např. o ponižování, deptání dítěte). Dítě může poškodit jak tělesně tak duševně. Zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu od dospělého, které vede k jeho uspokojení. Zanedbávání se může projevat nevlídností rodičů vůči potřebám dítěte. Krizové centrum poskytuje pomoc při řešení těchto případů. Zjišťování příčin zneužívání, zanedbávání nebo týrání je velmi složité, někdy se na něj nepříjde celé roky.

Prevenčí může být zabránění ublížení i předcházení vzniku ublížení, týrání nebo zneužívání. Prevence zahrnuje i nácvik rodičovských dovedností. Týrání, zneužívání i zanedbávání dítěte může mít vliv na vznik a vývoj kriminální kariéry. (Vykopalová, 2002)

3.2. Škola a vrstevnické party

Nejen rodina ovlivňuje chování dítěte nebo mladistvého, dále ho ovlivňuje kolektiv třídy, učitel, práce ve škole, vrstevníci aj.

3. 2. 1 Škola

Každé dítě po dovršení šesti let nastupuje do školy, kde je devítiletá povinná školní docházka. Je to významný čas pro vývoj dítěte, setkává se tu s novými pravidly a normami, musí se začlenit do nového kolektivu, zvyknout si na nové činnosti a chod školy.

Škola je instituce, která se nevyznačuje zvlášť velkou pružností, situaci zachraňují učitelé, kteří jsou tvořiví, doplňují a obohacují výuku. Škola by měla děti vychovávat a také kvalifikovat pro budoucí práci. Vše by se mělo dít ve spolupráci s rodiči. Škola má přihlížet k individuálním potřebám dítěte i k postojům rodičů. Špatné zkušenosti rodičů, které mají spojené se vzděláváním, může škola pozitivně ovlivňovat (informační materiály, příručky o škole, dny otevřených dveří, telefonické kontaktování rodičů atd.). (Hajný, 2001)

„Stát, který chce podporovat stabilizovanou a prosperující společnost, má zájem na tom, aby se přiměřeného vzdělání dostalo všem lidem.“ (Matoušek, 2003, s. 67)

Kriminalita dětí a mládeže je spojována s nedostatečným vzděláním, špatným prospěchem, s nízkou motivací k práci. Jeden z možných znaků předvídajících delikventní chování dětí a mladistvých je negativní vztah ke vzdělání. Negativní vliv na rozvoj dětské osobnosti mají přetrvávající nezdary ve škole. Příčinou školního selhání může být nerovnoměrné nadání, snížená úroveň rozumových schopností nebo jakákoli jiná okolnost. (Večerka, 2000) Proto by se mělo takové dítě chválit

za každou maličkost, kterou udělá správně. Pak je tu možnost, že se zlepší protože bude rádo za pochvaly.

3. 2. 2 Vrstevnické party

S příchodem dítěte do školy se rozšíří vztahy mezi vrstevníky. Dítě se k nim časem připoutá a odpoutá se od rodičů.

„Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.“ (Matoušek, 2003, s. 83) Přizpůsobování se vrstevnické skupině může být např. změna zevnějšku, postoj ke škole, k drogám, kouření, k rodičům, k hudbě aj. Tyto party vznikají mezi lidmi, kteří se dobře znají ať už ze školy nebo ze sídliště. Často si vytvářejí vlastní hodnoty, které se vymykají společnosti (např. přestanou chodit do školy, špatně tráví volný čas – herny, krádeže, diskotéky aj.). Důležitý je zásah rodičů a školy, ale pokud na to nestačí a dítě je stále stejné pak do řešení problémů zasahuje soud, který rozhodne o pobytu dítěte ve výchovném ústavním zařízení. (Matoušek, 2003)

3.3. Vliv médií

V dnešní době média (rádio, televize, tisk, internet) prostupují našim životem do všech jeho úrovní. Jsou jeho významnou součástí. Děti a dospívající tráví u televize více času než u mimoškolních aktivit. Což je zážející. V televizi převažují pořady, kde se často vyskytuje agresivita, násilí a jeho zlehčování. U lidí posiluje pocit, že svět je nebezpečným místem. U některých jedinců může posílit agresivní postoje, chování a násilí jako řešení problémů. Může se vyvinout strach nebo obava z toho, že se stanu obětí. Jedinec, který často a dlouho sleduje televizi ztrácí kontakt se skutečným světem, může přestat chápat co je reálně a co ne. Dále může přispívat k výskytu poruch pozornosti s hyperaktivitou. Dítě, které je „vychovááno televizi“ může přejímat agresivní a násilné vzory chování. V každém věku je dopad na dítě různý např. agresivní situace v animovaných filmech – děti se snaží napodobovat, co v televizi

vidí, protože nechápu nadsázku, příčiny ani důsledky činů. U dítěte se považuje za kritické období věk okolo osmi let, jelikož je v tomto období nejnáchylnější k agresivitě a násilnému chování. Nejúčinnějším prostředkem jak chránit sebe a své děti je zkrácení doby pobytu před obrazovkou a vhodné vybírání pořadů. (Matoušek, 2003)

3.4. Dědičnost

Lidské chování je geneticky zakotveno. Dědičné jsou lidské postoje, osobnostní vlastnosti, ale i zájmy. K ovlivnění může dojít jak v prenatálním tak i perinatálním prostředí.

„Delikvence je chování. Chování je podmíněno velice komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na ně mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. Tyto vlohy však sami o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.“ (Matoušek, 2003, s. 23)

Existují dvě metody pro zjištění dědičnosti delikventního chování. První metodou je studie dvojčat (jednovaječných i dvojvaječných). Zabýval se jí Gordon Trasler. Výsledky studií ukazují, že:

- mezi jednovaječnými dvojčaty je dvakrát až třikrát větší shoda v delikventním chování než mezi dvojvaječnými;
- čím jsou jednovaječná a dvojvaječná dvojčata podobněji vychovávána, tím je mezi jednovaječnými a dvojvaječnými dvojčaty menší rozdíl v kriminálním chování;
- do vězení jsou častěji zavírána jednovaječná dvojčata než dvojvaječná dvojčata. (Matoušek, 2003)

Druhou metodou je adopční studie. Tyto děti byly po krátké době po narození adoptovány. Zabýval se jí S. A. Mednick se svými kolegy. Provedli výzkum mezi lety 1927 až 1947, který zahrnoval 14 427 dětí. Analyzováni byli pouze synové. Záznam v trestním rejstříku mělo:

- 13,5 % synů v rodinách kde biologický ani adoptivní rodič nespáchal trestný čin;
- 14,7 % synů v rodinách kde adoptivní rodič spáchal trestný čin;
- 20 % synů v rodinách kde biologický rodič spáchal trestný čin;
- 24,5 % synů v rodinách kde biologický i adoptivní rodič spáchali trestný čin.
(Matoušek, 2003)

Děti, které byly adoptovány rodinou:

- s vysokým postavením měly menší dispozice k delikventnímu chování;
- chudší měly o 40 % větší pravděpodobnost k delikventnímu chování.

Kriminalitu adoptovaných dětí snižují lepší sociální podmínky v dětství bez ohledu na dědičnost. (Matoušek, 2003)

3.5. Závislosti

Závislost lze „vymezit jako psychický, někdy i fyzický stav vyznačující se změnami v chování a dalšími reakcemi, které vždy zahrnují nutkání užívat drogu opakovaně pro její prožitkové účinky a dále také proto, aby se zabránilo vzniku nebo trvání nepříjemných stavů vznikajících při nepřítomnosti drogy v organismu.“ (Langmeier, 2000, s. 390)

Závislostí si člověk většinou něco nahrazuje, potřebuje uniknout, v té chvíli nemyslí na věci, které ho trápí. Návykové látky vzbuzují pocit úlevy či potěšení.

- Drogová závislost

Vývoj drogové závislosti dle Vágnerové (2008):

- a) V první fázi projevuje jako experiment či občasné užívání. Impulsem k vyzkoušení drogy může být zvědavost, ale i nuda.
- b) Ve druhé fázi dochází k pravidelnému užívání. Člověk přesvědčuje sám sebe i okolí, že má vše pod kontrolou. Což je typický znak pro začínající závislost.
- c) Ve třetí fázi dochází k návykovému užívání drogy. Člověk se svou závislost nesnaží schovávat. Všechnu energii věnuje na obstarání si drogy.
- d) Ve čtvrté fázi užívá nadměrné množství, které ho může poškodit sociálně i biologicky.

Užívání drog může jedince poškodit, protože jeho tělo chátrá. Člověk se o sebe nestará, zanedbává hygienu. Může se nakazit HIV a hepatitidou. Některé reakce jedince mohou být přehnané. Závislý bývají labilnější, úzkostnější a impulzivnější. Může mít i depresivní nálady. U některých se může zhoršovat paměť, koncentrace aj. (Vágnerová, 2008) Časté je upřednostňování přítomnosti před budoucností. U některých dochází až k sebevražednému jednání.

Děti a mládež jsou nejrizikovější skupinou v užívání drog. Jestli bude jedinec experimentovat s drogami hodně záleží na rodině a kamarádech.

- Závislost na alkoholu

Alkohol je společností tolerován, patří do lidských rituálů. Velkým rizikem je jeho snadná dostupnost. Nadměrné užívání může mít negativní důsledky. U mladistvých se vytváří návyk na alkoholu rychleji i za několik měsíců. (Vágnerová, 2008)

Závislost na alkoholu má 4 fáze:

1. Fáze občasné konzumace

Alkohol se pije ve společnosti, slouží k dobré náladě a k dosažení uvolnění.

Je zde riziko, že se zvýší frekvence pití alkoholu. (Vágnerová, 2008)

2. Fáze varovná

Stoupá tolerance k alkoholu, a tím se zvyšují dávky, může nastat tajné pití, rychlejší konzumace než okolí. Závislý si začíná uvědomovat svou potřebu alkoholu. (Mülpachr, 2002)

3. Fáze kritická

Narůstají konflikty s okolím kvůli opilosti. Ztráta kontroly nad pitím (potřebuje ho denně). Sám sobě si omlouvá své pití. Objevují se zdravotní problémy, ztráta zájmů a neplnění svých povinností. Mohou nastat konflikty v rodině, v práci atd. (Vágnerová, 2008)

4. Fáze konečná

Člověk pije prakticky nepřetržitě. V této fázi už si uvědomuje, že nezvládá svou závislost na alkoholu. Objevují se poruchy psychické i somatické. (Vágnerová, 2008)

Rizikovou skupinou jsou děti, jejichž rodiče či vychovatelé konzumují alkohol. Což může mít nepříznivý vliv. Pokud to dítě jako malé vidí, může to vést k vážným důsledkům ve vývoji jeho osobnosti. (Vágnerová, 2008) Dítě se nechává dost často ovlivnit svými vrstevníky, aby zapadlo do party.

- Závislost na tabáku

Tabák je návyková droga. Tabákový kouř obsahuje mnoho škodlivin např. nikotin, který je návykový. (Mülpachr, 2002) Kouření má svá pozitiva (např. lepší soustředěnost, snížení úzkosti a napětí, pocit radosti) i negativa (např. zvyšuje riziko

rakoviny, dýchacích obtíží a kardiovaskulárního onemocnění, zvyšuje krevní tlak, stahuje cévy). Může nastat i předávkování nikotinem, pozná se to tak, že začínají křeče. Důležité je otravu léčit jinak může nastat smrt.

Typy kuřáků dle Mülpachra (2002):

1. příležitostný kuřák (občasné kouření);
2. návykový kuřák (kouření ze zvyku, ukončení kouření probíhá bez větší námahy);
3. kuřák s psychickou závislostí (kuřák z požitku, prožitek uvolnění a uklidnění);
4. kuřák s psychickou i fyzickou závislostí (fyzická závislost je především bušení srdce a návaly pocení).

- Závislost na hracích automatech

„Patologické hráčství je charakteristické nadměrným zaujetím hrou a nutkáním ke hře, bez ohledu na nežádoucí následky takového jednání.“ (Vágnerová, 2008, s. 579) Gambler je na hře závislý, když hraje, cítí určité uspokojení. Po hře přicházejí vždy výčitky svědomí. (Vágnerová, 2008) Přestává vnímat své okolí, herna jej silně přitahuje. Bohužel si ze začátku neuvědomuje svou závislost.

Vývoj vzniku závislosti dle Vágnerové (2008):

1. fáze rekreačního hraní (hra pro zábavu, fantazie o vysoké výhře);
2. fáze vázanosti na výhru (zvyšování četnosti hraní, převažuje optimismus);
3. fáze závislosti na hře (nedokáže přestat hrát, půjčuje si peníze na hru, může se dopustit i trestné činnosti např. krádež, podvod, loupež);

4. fáze sociálního selhání (může dojít k rozpadu rodiny, uvažování o sebevraždě).

Velmi rizikovou skupinou jsou děti a mládež, u nichž vzniká závislost nejrychleji. Dále to mohou být profesionální hráči, lidé, kteří pracují v prostředí s výherními automaty, a také nezaměstnaní.

Léčba závislého může začít až v okamžiku, kdy se člověk sám chce vyléčit a přizná si, že je závislý. Cílem celé léčby je zřeknutí se hry na vždy. (Vykopalová, 2002) Patologické hráčství se dá léčit v Psychiatrické léčebně v Bohnicích, Opavě, Kroměříži či Brně.

3.6. Poruchy chování

Poruchy chování „lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.“ (Vágnerová, 2008, s. 779) Poruchy chování se vykytují hlavně u jedinců sociálně narušených, také při nevhodné výchově. Mohou se projevit už v dětství agresivitou, záškoláctvím, lhaním, krádežemi, dětským vzdorem aj.

Odlišné citové prožívání je typické pro poruchy chování. Děti mohou být úzkostné, mrzuté, impulzivní, někdy se cítí v napětí, jsou celkově podrážděné či citově chladné. Často mají snížené sebeovládání, narušené sebehodnocení a sníženou toleranci k zátěži. (Vágnerová, 2008)

Členění poruch chování dle Schelleové (2004):

- Disociální chování je nespolečenské. Jde o nepřiměřené reakce na určité situace. Projevuje se v rodině nebo ve škole. Nejčastěji je to lhaní, porušování školního řádu aj.
- Asociální chování je v rozporu s morálkou jde o nedostatečné sociální citění. Toto chování poškozuje většinou pouze člověka samotného.

Nejčastěji se jedná o záškoláctví, útky (únik před trestem), sebepoškozování, alkoholismus, toxikomanii aj.

- Antisociální chování je protispolečenské. Může být ohrožen život, zdraví, důstojnost člověka či cizí majetek. Nejčastějšími projevy jsou krádeže (může krást pro sebe, pro ostatní či v partě), vraždy, znásilňování či pohlavní zneužití aj.

Další poruchy chování dle Nývltové (2008) jsou:

- Porucha chování ve vztahu k rodině je zaměřena na rodinu a její členy. Jde např. o krádež a ničení věcí v rodině, založení požáru v domě nebo také použití násilí proti nějakému členu rodiny atd.
- Socializovaná porucha chování vzniká osvojením si nežádoucího chování v prostředí, v němž dítě žije. Může jít např. o podporování od rodičů v záškoláctví nebo dítě mohou naučit, že konflikty se řeší nejlépe rvačkou atd. Dítě si tedy myslí, že takové chování je normální, protože v něm vyrůstá. Neuvědomuje si co je špatně. Jedinec trpící touto poruchou se špatně začleňuje do nového prostředí.
- Nesocializovaná porucha chování je obrana dítěte, ke které dochází v krizových situacích. Příklad: dítě je šikanováno a tak samo začne někoho šikanovat, nebo když si dítě myslí, že mu učitel nespravedlivě ublížil, tak se mu může chtít pomstít atd. U těchto dětí nejde o to někoho záměrně poškodit, jde pouze o obranu.

Porucha chování z hlediska věku:

- a) V předškolním věku se dítě chce samostatně projevit, pokud by mu v tom bylo bráněno může vzniknout agrese, neposlušnost nebo negace ke všemu. (Níkl, 2000) U některých se může vyskytnout porucha opozičního vzdoru (nejčastěji od 2 do 8 až 9 let věku dítěte). (Vágnerová, 2008)

- b) Ve školním věku může mít dítě problémy s přijetím autority učitele, dále mohou nastat problémy s dodržováním řádu ve škole atd.
- c) V pubertě může být sklon k delikventnímu chování vyšší u dětí, které pocházejí z narušeného rodinného prostředí. (Schelleová, 2004)

Velký důraz je kladen na prevenci poruch chování. Především na působení sociální, psychologické a pedagogické. Velmi důležitá je práce s rodinou, k tomu slouží centra rané péče, pedagogicko-psychologické poradny, výchovní poradci či sociální kurátoři. V případě, že poruchy chování jsou opravdu velké, možností řešení je ústavní nebo ochranná výchova. (Vágnerová, 2008)

3.7. Typy mladistvých pachatelů

Pachatel je osoba, která se dopustila trestného činu, nebo se na něj připravovala.

Typy pachatelů dle Vágnerové (2008):

- Pachatel spáchal jeden trestný čin. Jeho osobnost většinou není narušena. Svou vinu přiznává.
- Pachatel, který spáchal trestný čin, protože má nějakou psychickou poruchu.
- Pachatel, který je emočně nestabilní a není dostatečně socializovaný.
- Pachatel, který nerespektuje sociální normy, většinou jde o citově deprivované osoby.

Jiné charakteristiky osobnosti pachatelů mohou být např. toxikomanie, alkoholismus, sexuální odchylky, dále to mohou být i různé duševní nemoci atd. (Novotný, Zapletal, 2004)

Psychické charakteristiky typické pro pachatele trestných činů dle Vágnerové (2008):

- Někdy mohou být citově výbušní, emočně nestabilní či citově chladní atd.
- Většinou jsou to lidé s nižším intelektem a orientují se pouze na přítomnost.
- Pro pachatele je typický egocentrismus a nižší sociální citlivost. Orientují se hlavně na vlastní osobu.
- Typickým znakem je bezohlednost pachatele. Často se chovají impulzivně.

4. PREVENCE KRIMINALITY

„Prevence kriminality představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před započítím nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náleží – v našem pojetí – veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů.“ (Zapletal, 2000, s. 6)

Velmi důležité je včasné a dlouhodobé preventivní působení, hlavně se nesmí nic nezanedbat.

Prevence podle věku dle Zoubkové (2002):

- Do 3 let je rozhodující zda dítě vyrůstá v prostředí lásky a klidu, protože pak se rozvine zdravá sebedůvěra a identita.
- Od 3 do 6 let může začít prevence, která bude podložena příklady nejlépe z rodiny.
- Do 12 let se rozvíjí sociální vztahy a vazby, důležitá je podpora zdravého sebevědomí.
- Do 18 let dítě hledá smysl svého života, může nastat sociální selhání, toto období může být negativně ovlivněno drogami, šikanou, alkoholem atd.
- Do 21 let mohou mít mladiství přehnané očekávání, které se nemusí splnit podle jejich představ, u některých to může vést až ke kriminalitě.

Klasifikace prevence kriminality:

- Podle obsahu
 - a) Sociální prevence je zaměřena na aktivity, které jsou považovány za důležité při páčání trestné činnosti. (Zapletal, 2000) Patří sem např. alkoholismus, záškoláctví, drogová závislost atd. (Novotný, Zapletal, 2004) Klíčovou roli zde má především škola (úkolem je naučit děti odpovědnosti za sebe), rodina (probíhají v ní procesy socializace a sociální integrace, je rozhodujícím faktorem pro prevenci) a užitečné využití volného času. (Zapletal, 2000)
 - b) Situační prevence se zaměřuje na odstranění situací, které by mohly vést k trestné činnosti. (Novotný, Zapletal, 2004) Používá se především u majetkové kriminality (např. krádeže motocyklů, aut, jízdních kol atd.), násilných trestných činů a vandalismu. Opatření jsou především ztížení dosažení cíle prostřednictvím různých překážek pro pachatele, odstrašení potencionálního pachatele, zlepšení technického zařízení jako jsou např. kamery aj. (Zapletal, 2000)
 - c) Viktimologická prevence se zabývá tím, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Podstatou je informovat o zásadách ochrany, sebeobránných technikách. (Zapletal, 2000)
- Podle okruhu adresátů dle Novotného a Zapletala (2004):
 - a) Primární prevence je orientována na celou společnost. Zaměřuje se především na optimalizaci životních podmínek, vzdělávací, poradenské a informační programy.
 - b) Sekundární prevence se zaměřuje na možné pachatele a oběti trestného činu. Především na rizikové skupiny jako jsou např. alkoholici, bezdomovci, drogově závislí atd.

- c) Terciární prevence se zabývá předcházením recidivy u pachatele i u oběti.

Preventivní programy dle Matouška (2003):

- Předškolní programy pro děti jsou zaměřené hlavně na předcházení delikventního chování, dále na přípravu dětí na školní docházku a také na děti, které by mohly ve škole selhávat.
- Programy určené rodičům jsou především terapeutické a poradenské služby.
- Programy vázané na školu se zabývají minimalizací delikventního chování ve škole a posilují vazbu dítěte na školu.
- Vrstevnické programy.
- Komunitní programy mají za cíl předcházení selhávání dětí ve škole a dále nabízejí, jak trávit smysluplně volný čas.

Subjekty kriminální prevence jsou především Policie, soudy, vězení, státní zastupitelství, nadace aj. Preventivní aktivity jsou realizovány subjekty a efektivně působí na možné pachatele, oběti, sociální prostředí a celou společnost. (Zapletal, 2000)

Kontrolou kriminality se zabývá Organizace spojených národů. Dále se zabývá prevencí, tedy předcházením trestných činů. Výbor pro prevenci a kontrolu kriminality působí v rámci OSN, jeho činností jsou kongresy prevence kriminality a výměna zkušeností s jinými státy. (Zapletal, 2000)

Teoretické modely prevence kriminality dle Zapletala (2000):

- Tradiční model se zaměřuje na jednotlivé problémy kriminality, především na administrativní a právní oblast. Patří do oblastí prevence sekundární a terciární.

- Francouzský model usiluje o rozvoj vzdělanosti, zaměstnanosti, kultury i o sledování zdravotních stavů všech obyvatel. Patří do oblasti sociální prevence.
- Britský model je založen na principu, že každý člověk má odpovědnost sám za sebe. Zaměřuje se na minimalizování příležitostí pro páčání trestných činů a odhalování možných pachatelů.

V České republice je cílem prevence kriminality především zvýšení pocitu bezpečnosti všech občanů a snížení počtu trestných činů. (Zapletal, 2000)

Organizace prevence kriminality na úrovni orgánů státní správy:

- Republikový výbor pro prevenci kriminality má odpovědnost za organizování prevence kriminality. Členy jsou zástupci ministerstev (vnitra, práce a sociálních věcí, školství, spravedlnosti, obrany, zdravotnictví, financí). Odpovídá za meziresortní spolupráci, vytváření systému prevence kriminality a finanční podpory. Ministr vnitra je předsedou výboru. (Zapletal, 2000)
- Resortní programy prevence kriminality
 - Ministerstvo vnitra podporuje a realizuje prevenci kriminality, preventivní činnost Policie České republiky, informuje občany o možnosti ochrany. (Zapletal, 2000) Podporuje občanská sdružení, která se zaměřují na prevenci kriminality např. krizové linky, linky důvěry aj. (Zoubková, 2002)
 - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se zabývá především péčí o narušenou mládež, zlepšením výchovného působení, rozvojem sociálně právní výchovy, propracovává systém poradenství a podporuje aktivity mládeže ve volném čase. (Zapletal, 2000)

- Ministerstvo práce a sociálních věcí se věnuje práci s nezaměstnanými, zlepšuje sociální práci a podporuje organizace, které se věnují sociální oblasti. (Zapletal, 2000) Vznikla funkce sociálního asistenta, který vyhledává v terénu ohroženou mládež. Poskytuje jim individuální pomoc, pořádá pro ně akce a také působí jako prostředník mezi mladistvým a jeho rodinou. (Zoubková, 2002)
- Ministerstvo spravedlnosti se zaměřuje na alternativní tresty především na vytváření jejich podmínek a na úpravu trestního práva. (Zapletal, 2000)
- Ministerstvo zdravotnictví se zabývá prevencí týrání, pomocí obětem, léčbou drogově závislých a pachatelů trestné činnosti. (Zapletal, 2000) Podporuje organizaci Bílý kruh bezpečí. (Zoubková, 2002) Poskytuje 24 hodinovou pomoc osobám, které jsou ohrožené domácím násilím, a také obětem trestných činů.
- Ministerstvo obrany se věnuje spolupráci vojáků a měst, podporuje správné využívání volného času vojáků a pořádá školení velitelů. (Zapletal, 2000)
- Program protidrogové politiky vlády se snaží zamezovat organizovanému obchodu s drogami a dostupnosti drog na ulici. Zaměřuje se na včasnou intervenci, vzdělávání odborných pracovníků, minimalizaci zdravotních následků a podporuje preventivní programy. (Zapletal, 2000)

5. INTERVENCE V ČESKÉ REPUBLICE

5.1. Kurátor pro mládež

Kurátor pro mládež je „*odborný pracovník státní sociální pomoci, který se zabývá dětmi a mladistvými obtížně vychovatelnými, mladistvými pachateli trestné činnosti i jejich rodinami, jimž poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc.*“ (Matoušek, 2008, s. 92)

Úkolem kurátora pro mládež je starat se o děti, které se dopustily trestného činu a jsou mladší 15 let. Dále o mladistvé od 15 do 18 let, kteří spáchali trestný čin nebo přestupek. (Matoušek, 2003) Stará se také o děti, které utíkají z domova, chodí za školu, jsou závislí na drogách, alkoholu, hracích automatech. Dle Matouška (2005) má kurátor na starost děti, které

- vyrůstají v nefunkčních rodinách;
- mají nízkou sociální úroveň;
- se živí prostitucí;
- jsou obětí trestného činu.

Kurátor o dítěti podává zprávy orgánům činným v trestním řízení. Zúčastňuje se soudů, spolupracuje s věznicemi, školami a úřady práce. Navrhuje ústavní či ochrannou výchovu, nebo také náhradní rodinu. O děti propuštěné z ústavní výchovy má kurátor pečovat. Dále se ještě zabývá organizací preventivních programů. (Matoušek, 2003) Sleduje děti a mládež jak tráví volný čas, a s kým se vídají, projevy nesnášenlivosti a násilí. Snaží se zabránit opakovaným negativním projevům v chování dětí. (Zákon č. 359/1999) Hlavním cílem práce kurátora je umožnit dítěti a mladistvému co nejlépe se začlenit do společnosti.

Činnost kurátora se řídí právními předpisy:

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Zabývá se především trestní odpovědností mladistvých, zánikem trestnosti, opatřeními výchovnými, ochrannými a trestními.
- Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině. II. Hlava se vymezuje výchovným opatřením je tedy důležitá pro činnost kurátora.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Zabývá se především podstatou trestného činu. V VII. Hlavě se píše o zvláštním ustanovení, o stíhání mladistvých.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Pro kurátora je nejdůležitější část druhá II. Hlava: předběžná opatření a zajištění důkazů.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Ve II. Hlavě se píše o výkonu vazby na mladistvých.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, o změně některých souvisejících zákonů. Pro kurátora je důležitá Hlava IV. Výkon trestu u mladistvých (§60 a §61).
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, o změně dalších zákonů. Kurátor by měl tento zákon dobře znát, protože navrhuje ústavní výchovu nebo ochrannou výchovu.

5.2. Probační a mediační služba

Probační a mediační služba se řídí zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. V ustanovení §2 se píše, probací se „*rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným.*“ (Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě)

Mediace je „*vyjednávání a uzavření dohody s pomocí vyškoleného zprostředkovatele – mediátora.*“ (Matoušek, 2008, s. 98) Používá se při řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným.

Ředitel je v čele probační a mediační služby. Jmenuje a odvolává ho ministr spravedlnosti.

Plnění úkolů probační a mediační služby zajišťují její střediska, která jsou v sídlech krajských soudů, okresních soudů nebo Městského soudu v Praze. Řídí je vedoucí, který je ministrem spravedlnosti jmenován i odvoláván. Střediska mohou být zaměřena pouze na mladistvé obviněné nebo na toxikomany. (Zákon č. 257/2000)

Činnost probační a mediační služby dle zákona č. 257/2000:

- poskytuje obviněnému pomoc a odborné vedení;
- sleduje chování obviněného;
- spolupracuje s rodinou obviněného;
- pomáhá odstraňovat následky obětem trestných činů;
- zabývá se prevencí trestné činnosti;
- zvláště se věnuje mladistvým obviněným.

Dle Matouška (2003) se Probační a mediační služba směřuje k naplnění cílů:

- zapojení pachatele do společnosti co nejvíce to půjde;
- účast poškozeného na řešení odškodnění a následků trestné činnosti;

- prevence kriminality.

Probační a mediační služba dle zákona č. 257/2000 spolupracuje:

- se školami;
- s nadacemi;
- s orgány sociálního zabezpečení;
- se zájmovými sdruženími občanů;
- se zdravotnickými zařízeními atd.

Probační a mediační službě může ministerstvo vnitra poskytovat informace o obyvatelích např.:

- rodinný stav;
- jméno a příjmení;
- rodná čísla;
- adresu trvalého bydliště;
- místo narození;
- rodné číslo manžela, dítěte, otce i matky;
- zákaz pobytu;
- datum a místo úmrtí aj.

Probační pracovník má za úkol „*shromažďovat informace o obviněném před rozhodnutím soudu a poskytovat je jako tzv. soudní pomoc soudu, zajišťovat výkon obecně prospěšných prací, provádět narovnání mezi pachatelem a obětí a vykovávat probační dohled.*“ (Matoušek, 2008, s. 155)

Pracovníci probační a mediační služby přistupují ke klientům individuálně. Také se snaží, aby se obviněný a poškozený domluvili na odškodnění a někdy i odpuštění či pochopení se navzájem.

Obecně prospěšné práce je jedna z možností alternativního trestu. Může být v rozsahu 50 až 400 hodin, mladistvý pouze do 200 hodin. (Matoušek, 2005) Jde např. o práce ve prospěch města, obce, údržba budov nebo úklid veřejného prostranství aj. Práce se vykonává bezplatně a musí být splněna do jednoho roku.

5.3. Střediska výchovné péče

Středisko výchovné péče pro děti a mládež poskytuje:

- ambulantní péči;
- celodenní péči;
- internátní péči;
- pomoc osobám, které jsou odpovědné za výchovu dítěte;
- odborné informace;
- konzultace;
- psychologickou péči;
- preventivní speciálně pedagogickou péči;
- pomoc při integraci do společnosti;
- péči dětem, které jsou:
 - závislé na drogách či alkoholu;
 - v krizových situacích;

- patologickými hráči.

U péče celodenní i internátní je poskytována dětem strava a ubytování. Ve výchovné skupině může být minimálně šest dětí a maximálně osm dětí.

V zařízení mohou být děti od 10 do 26 let, jde tu více chlapců než děvčat. Nejdéle tu klient může být dva měsíce. Jsou zde individuální i skupinové terapeutické programy, různé zájmové činnosti, kroužky, doučování, víkendové výlety atd. (Matoušek, 2003)

Středisko výchovné péče dle zákona č. 109/2002 spolupracuje:

- s pedagogicko-psychologickými poradnami;
- se speciálně pedagogickými centry.

Ve středisku pracují pedagogičtí pracovníci (činnost speciálně pedagogická, pedagogicko-psychologická, vyučovací nebo výchovná) i nepedagogičtí pracovníci.

Děti, které jsou umístěny ve středisku mají svá práva a povinnosti.

Práva dětí dle zákona č. 109/2002:

- účastnit se různých činností, které zařízení nabízí;
- být hodnoceno a moci se k hodnocení vyjádřit;
- na respektování lidské důstojnosti;
- psát korespondenci, telefonovat nebo přijímat návštěvy s osobami, které odpovídají za jejich výchovu;
- mít podmínky pro vzdělávání a přípravu na budoucí povolání;
- vyslovit stížnosti či žádosti;
- na společné umístění se sourozenci;
- jít na vycházku pokud souhlasí pedagogický pracovník aj.

Povinnosti dětí dle zákona č. 109/2002:

- uložit do úschovy věci, které uzná ředitel za nevhodné;
- řídit se podle vnitřního řádu aj.

Pokud dítě poruší své povinnosti může mu být:

- sníženo kapesné;
- zakázána vycházka mimo zařízení;
- nepovolena návštěva;
- zakázána nějaká akce nebo činnost mimo zařízení atd.
(Zákon č. 109/2002)

Jestliže dítě své povinnosti řádně plní, může mu být:

- zvýšeno kapesné;
- povolena mimořádná návštěva;
- přidělena odměna;
- povolena mimořádná vycházka mimo zařízení atd.
(Zákon č. 109/2002)

Práva ředitele zařízení jsou:

- zakázat nebo přerušit návštěvu;
- mít v úschově cenné předměty dítěte;
- mít v úschově finanční hotovost dítěte aj. (Zákon č. 109/2002)

Povinnosti ředitele dle zákona č. 109/2002 jsou:

- říci dítěti jaké má povinnosti a práva;
- odpovědným osobám nebo okresním úřadům podávat informace o dítěti;
- dát podnět soudu ke zrušení či prodloužení ústavní nebo ochranné výchovy;
- dítěti, které má být propuštěno poskytnout setkat se s kurátorem aj.

V Praze na Klíčově se nachází nejstarší Středisko pro mládež, které má oddělení v Praze - Řevnicích pro drogově závislé. Další střediska výchovné péče v České republice jsou např. v Plzni, Brně, Černovicích, Hradci Králové, Liberci, Olomouci, Uherském Hradišti, Českém Krumlově atd.

5.4. Diagnostický ústav

V České republice jsou čtyři diagnostické ústavy pro mládež (Lublaňská - Praha 2, Ostrava, Brno, Hodkovičky – Praha 4) a osm diagnostických ústavů pro děti (Brno, Hradec Králové, Liberec, Plzeň, Svatý Kopeček u Olomouce, Bohumín, Praha 4 - Michle, České Budějovice).

Diagnostický ústav plní úkoly dle zákona č. 109/2002:

- terapeutické (náprava poruch v chování dítěte);
- diagnostické;
- výchovné a sociální;
- koordinační;
- vzdělávací (zjišťování znalostí a dovedností dítěte);
- organizační (umístování dětí do dalších zařízení).

V diagnostickém ústavu může být pobyt:

- a) dobrovolný (dohoda mezi dítětem, jeho rodičem a vedoucím ústavu, využíván zřídka);
- b) nařízený soudem.

V diagnostickém ústavu je pobyt většinou dvouměsíční, někdy i delší. Jsou zde umístěny děti od 3 do 18 let, někdy i do 19 let. Hodně jich je romského původu. Při přijímání dítěte sociální pracovnice zkontroluje, jestli má s sebou všechny doklady, které jsou potřeba. Potom jde k psychologovi, který s ním promluví, vše sepíše, snaží se odhadnout, jak se bude dítě adaptovat. Vychovatelé píší o dítěti průběžné záznamy, dále také předběžný závěr asi v polovině pobytu a těsně před koncem pobytu koncový závěr, ve kterém navrhují další umístění dítěte. V Diagnostickém ústavu v Plzni bylo rozdělení dětí dle věku do čtyřech skupin po osmi.

Po skončení pobytu se klienti umisťují do:

- a) dětského domova;
- b) rodiny;
- c) výchovného ústavu;
- d) dětského domova se školou. (Zákon č. 109/2002)

5.5. Výchovný ústav

V České republice je v současnosti 34 výchovných ústavů, které se nachází např. v Praze 9 – Čakovicích, Žluticích, Ostravě, Jindřichově Hradci, Moravském Krumlově, Hostouni, Liberci, Pelhřimově, Jihlavě, Obořišti, Dvoře Králové nad Labem atd.

Umístování dětí a mládeže se provádí na základě:

- předběžného opatření;
- dohody s rodiči;
- ústavní výchovy.

Jsou zde děti a mládež od 15 let, které mají poruchy chování. Může tu být i dítě od 12 let, které má závažné poruchy v chování. (Zákon č. 109/2002)

Děti jsou ve výchovných skupinách zaměřených podle vzdělávacího programu (střední odborné učiliště, odborné učiliště a kurzy pro klienty, kteří jsou na krátkodobém pobytu nebo těžce vzdělavatelni). (Matoušek, 2003)

Výchovný ústav plní úkoly:

- sociální;
- výchovné;
- vzdělávací.

Součástí výchovného ústavu může být:

- speciální škola;
- základní škola;
- střední škola.

5.6. Vězení

V České republice se nachází celkem 36 věznic. Vězení je „*instituce s vysoce centralizovaným, v podstatě vojenským zařízením, s nízkou atraktivitou pro personál, s rychlou obměnou personálu, relativně velmi uzavřená před okolními vlivy.*“ (Matoušek, 2003, s.162)

Umístění do vězení je velká změna pro člověka, která může vyvolat psychickou poruchu. Na mladistvého má uvěznění větší vliv než na dospělého člověka. Vězení by mělo působit jako odstrašování pachatelů od zločinů. (Matoušek, 2003)

Vazba je horší než vězení, protože se nesmí pracovat, vycházka je pouze hodinu denně, běžně se tam šikanuje a berou se drogy.

Typy vazby:

- koluzní (hrozí-li ovlivnění svědků);
- úteková (hrozí-li útěk nebo skrývání);
- předstízná (hrozí-li pokračování v trestné činnosti). (<http://vscr.cz/>)

Typy věznic jsou:

- s dohledem (vězni se pohybují bez omezení po věznici);
- s dozorem (po věznici se pohybují pod dohledem zaměstnanců);
- s ostrahou (pracují uvnitř věznice, pohybují se pod dohledem zaměstnanců);
- se zvýšenou ostrahou (převážně pracují v celách).

Pro pachatele méně závažných činů jsou určeny alternativní tresty. Dle Matouška (2003) sem patří:

- pokuta, peněžitý trest (může být od 2 000 do 5 mil. Kč);
- probace;
- terapeutická zařízení (ústavy, kde se poskytuje specializovaná péče);
- obecně prospěšné práce;
- sankce (může jít o zákaz vstupu na určité místo);
- částečná detence (odsouzený je ve vězení, ale může se vzdělávat i pracovat na svobodě);
- kompenzační opatření, narovnání (dohoda mezi pachatelem a obětí na odškodnění);
- podmíněné odsouzení (odložení trestu na max. 5 let).

5.7. Terénní sociální práce

Terénní sociální práce je vykonávána s jednotlivci nebo skupinami, které jsou rizikové.

Činnosti, které provádí sociální pracovník dle Matouška (2008) jsou:

- poskytnutí sociální pomoci;
- depistáž;
- navázání kontaktu;
- sběr informací, podkladů o rizikové skupině či jednotlivci.

Cílem je najít klientovi službu, která by mu pomohla trávit smysluplně volný čas, najít si práci apod. Jde většinou o děti, které jsou celé dny bez dozoru, a proto se scházejí v partách na ulicích, diskotékách, v hernách či hospodách.

Předpokladem pro terénního sociálního pracovníka dle Matouška (2003) je:

- schopnost komunikovat s dětmi a mládeží;
- důvěryhodnost;
- vstřícnost;
- nevystupovat před dětmi autoritativně;
- hodnotová orientace blízká lidem, se kterými pracuje.

Velmi důležitá je pro sociálního pracovníka pravidelná supervize, protože je neustále v konfliktu se svým postojem, práce je hodně psychicky i fyzicky náročná. Musí být dobře informovaný, o všem, co se týká problematiky ulice, jako jsou např. drogy, sociální dávky, AIDS aj. (Matoušek, 2003)

V České republice se terénní sociální službou zabývají především Člověk v tísni a další občanská sdružení.

5.8. Dobrovolnická pomoc

Dobrovolnickou pomocí se zabývá občanské sdružení LATA. Je to „*pražská nezisková organizace pomáhající ohroženým dětem, mladým lidem a jejich rodinám v Praze a Středočeském kraji.*“ (<http://lata.cz/>)

Dobrovolnická práce spočívá v tom, že dobrovolník dostane informace o klientovi, který má nějaký sociální problém. Pokud má dobrovolník o klienta zájem může se navázat jejich vztah. Ještě předtím musí být dobrovolník vyškolen (víkendové školení ještě s dalšími dobrovolníky). Lata toto školení pořádala v Choceradech. Při práci s musí docházet na pravidelné supervize, které jsou každé úterý. Dobrovolník

se vždy stará pouze o jednoho klienta. Pokud si klient s dobrovolníkem neseďnou, je možná výměna.

LATA pomáhá především dětem od 13 do 26 let. Nejčastěji se zabývá:

- začleňováním dětí do společnosti;
- výchovnými problémy dětí;
- pomáhá dětem hledat svou identitu;
- pomáhá při navazování vztahů s dětmi i dospělými atd. (<http://lata.cz/>)

Aktuální projekt LATA:

- Ve dvou se to lépe táhne

Dobrovolník podporuje klienta při zvládání nepříznivých situací, po dobu 6 měsíců, cca 3 hodiny týdně. Jde především o navázání vztahu, o který se může klient opřít. Dobrovolník může klienta i doučovat. (<http://lata.cz/>)

Další dobrovolnickou organizací je Pět P (Péče, Podpora, Prevence, Přátelství a Pomoc). Pro děti od 6 do 15 let. Jde o přátelský dlouhodobý vztah mezi dospělým a dítětem.

5.9. Zahraniční modely intervence

- Projekty podporující vstup na trh práce (zapojení mládeže do běžné společnosti a najít jejich uplatnění). (Matoušek, 2003)

Dle Matouška (2003) jde o dva projekty:

- a) Rotterdam Compact je pro děti, které školní docházku nedokončí. Cílem je zaměřit se na děti ve věku 14 až 16 let, které by mohly vypadnout ze vzdělávacího systému. Pedagogové vybírají děti

pro tento projekt, především jde o ty, kterým hrozí druhé propadnutí.

b) Projekt pro děti předčasně končící vzdělávání. Patří sem mládež od 16 do 20 let. Cílem je posílit odpovědnost škol za osudy dětí.

- Programy s aktivní účastí policie.

Dle Matouška (2003) sem patří projekty:

a) HALT zde klíčovou roli hraje policie. Mladistvý dostane na výběr alternativní trest nebo trestní stíhání, většinou si škodu odpracuje.

b) CAR se orientuje na děti od 11 do 13 let. Cílem je zapojit děti do aktivit především v oblastech kde je vysoká kriminalita.

- Denní centrum jako alternativa trestu, je určeno pro mladistvé pachatele. Cílem je změna v chování pachatele, zmírnění rizika jeho recidivy. (Matoušek, 2003)
- Expedice je projekt, jehož cílem je změna v chování mladistvých v prostředí, které neznají, kde jsou vystaveni zvýšené psychické, fyzické i sociální zátěži. (Matoušek, 2003)
- Dobrovolnické sbory jsou zaměřené na mladistvé, kteří jsou z finančně slabších rodin. (Matoušek, 2003)
- Multisystemická terapie jejímž cílem je *„poskytnout asociálně se chovajícím mladistvým komplexní péči, která se opírá o domácí prostředí a rodinu, soustřeďuje se v první řadě na zlepšení „psychosociálního fungování“ klienta i rodiny, a tak může předejít umístění mladistvého do ústavní péče.“* (Matoušek, 2003, s.228)

6. VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU

Volný čas je „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů.“ (Průcha, Walterová, 2008, s. 274)

Děti tráví volný čas na různých místech, mají ho relativně mnoho. Hodně záleží na rodině, jak ho dítě tráví. Mohou tak přebírat jejich styl i chování. Dle Pávkové (2008) je možné se dívat na volný čas z různých hledisek:

- hledisko ekonomické (finanční prostředky, které společnost investuje do volného času);
- hledisko sociologické a sociálně-psychologické (sociální prostředí ovlivňuje volný čas dětí, rodiče by měly být pro děti jejich vzory);
- hledisko politické (jak bude stát zasahovat do volného času);
- hledisko zdravotně-hygienické (podpora zdraví a tělesného i duševního vývoje);
- hledisko pedagogické a psychologické (bere v úvahu věk a individuální požadavky každého člověka, podpora aktivity dětí a mládeže, podporuje seberealizaci a sociální kontakty).

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů životního stylu je způsob využívání volného času. Životní styl „*typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělání, postoj veřejnosti ke škole aj.*“ (Průcha, Walterová, 2008, s. 317)

Pro trávení volného času je dle Pávkové (2008) důležité:

- o jakou rodinu se jedná (jestli je malá, velká, jaký je styl výchovy dětí, jaká je komunikace v rodině, jaký je způsob rodinného soužití);
- jaké jsou zájmy rodičů;
- kolik mohou rodiče dávat financí na volný čas svého dítěte.

Optimální je když dítě má čas na povinnosti i na smysluplné trávení volného času. Důležité je děti naučit využívat efektivně a správně svůj volný čas. Velmi důležitá je podpora od rodiny. Dítě by mělo mít šanci vyzkoušet si více věcí, které ho zajímají a budou bavit. (Pávková, 2008)

7. POPIS VÝZKUMU

Výzkumná část práce byla soustředěna na Dětský diagnostický ústav v Plzni, ve kterém jsou čtyři výchovné skupiny dělené dle věku dítěte. Zvolila jsem šetření pomocí dotazníků. Dotazník obsahuje pouze uzavřené otázky.

7.1. Cíl a hypotézy výzkumu

Cílem praktické části bylo zjistit kolik dětí a mládeže má zkušenosti s návykovými látkami, trestnou činností, zda mají jejich rodiče zkušenosti s trestnou činností, jestli někdy chodí za školu, jak tráví svůj volný čas.

Hypotézy výzkumu:

1. Velmi nízká úroveň volného času tráveného s rodinou u dětí umístěných v DDÚ, bude v koincidenci s delikventním chováním těchto dětí.
2. Delikventní chování dětí umístěných v DDÚ nesouvisí s trávením jejich volného času.

7.2. Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek byl 100 dětí a mládež od 9 do 16 let z Dětského diagnostického ústavu v Plzni. Z toho bylo 36 děvčat a 64 chlapců. Všichni jsou žáci Základní školy. Starší děti byly aktivnější ve vyplňování dotazníku. Za to mladší děti si to promýšlely a potřebovaly na čtení více času.

7.3. Metody sběru dat

Jako metody sběru dat byly vybrány dotazníky.

Dotazník:

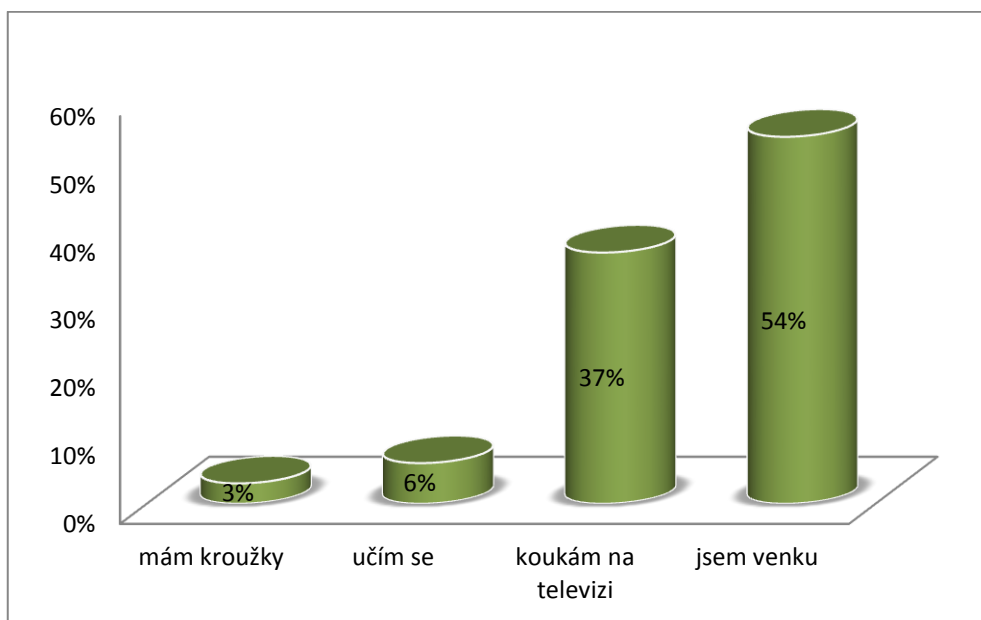
1. Co děláš ve volném čase?
2. S kým trávíš svůj volný čas?
3. Necháš se lehce ovlivnit svými kamarády?
4. V jaké rodině vyrůstáš?

5. Jsi spokojen/a s finanční situací tvé rodiny?
6. Chtěl/a bys, aby s tebou rodiče trávili více času?
7. Byl někdo z tvé rodiny trestně stíhán?
8. Ukradl/a jsi někdy něco?
9. Byl/a jsi někdy vyšetřován/a policií?
10. Konzumuješ někdy alkohol?
11. Kouříš někdy cigarety?
12. Máš nějaké zkušenosti s návykovými látkami?
13. Chodíš někdy „za školu“?

7.4. Interpretace údajů

Vzorkem jsou děti a mládež ve věku od 9 do 16 let umístěné v Dětském diagnostickém ústavu v Plzni od července do prosince 2012, z důvodů porušování zákona, nevyhovujících rodinných podmínek. Rozsah skupiny: 100 dětí a mládeže.

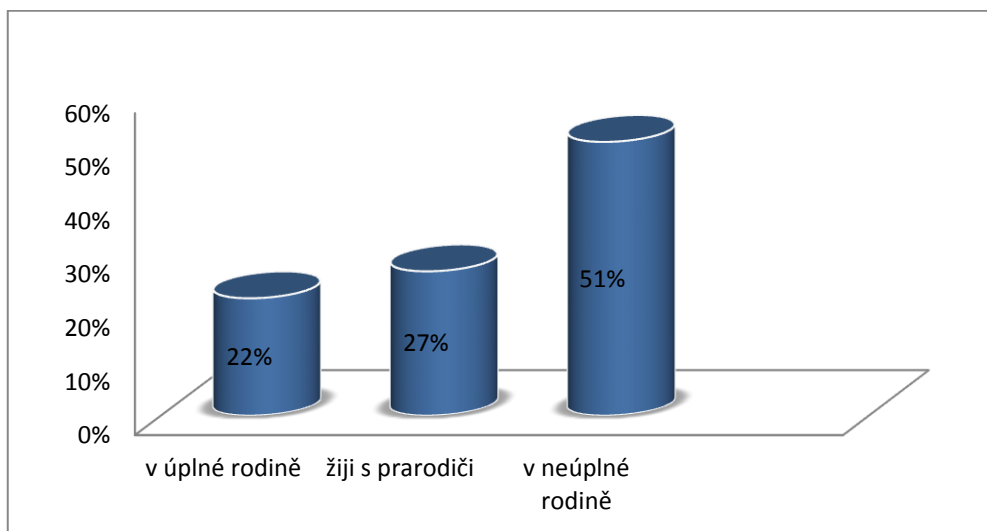
Graf 1: Co děláš ve svém volném čase?

Děti a mládež nejvíce tráví volný čas venku nebo díváním se doma na televizi. Jen zlomek z nich má kroužky z čehož vyplývá, že buď rodiče nemají finanční

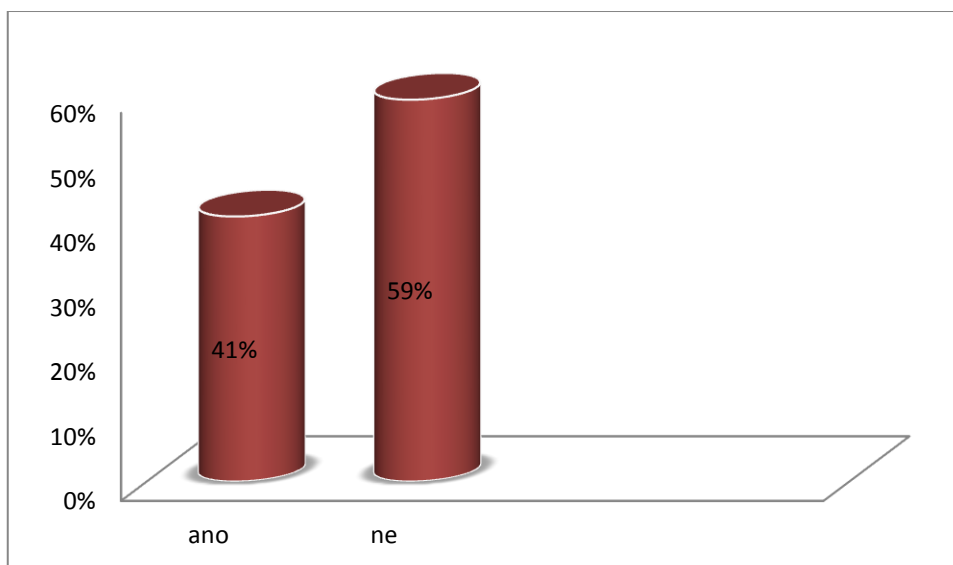
prostředky na zaplacení kroužků nebo je nezajímá co dělají jejich děti ve volném čase. Také malé procento z nich se doma připravuje do školy.

Graf : 2 V jaké rodině vyrůstáš?

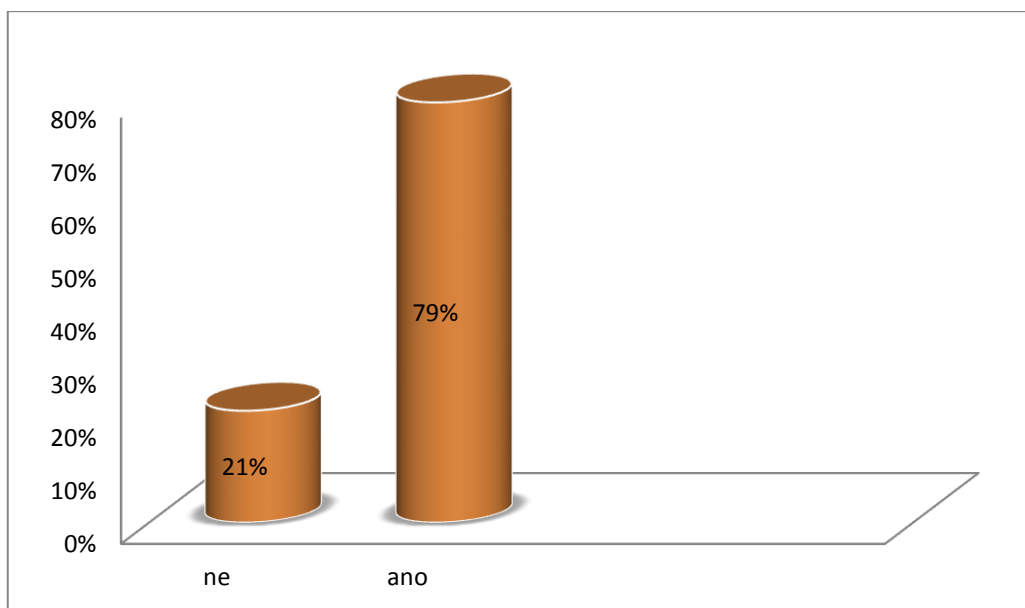
Více jak polovina dětí a mládeže ze vzorku vyrůstá v neúplné rodině. Jen necelá čtvrtina vyrůstá v rodině úplné. Více jak čtvrtina respondentů vyrůstá se svými prarodiči. Vyrůstat v neúplné rodině může mít na dítě špatný vliv, chybí mu druhý rodič, není na dítě tolik času kolik by potřebovalo.

Graf 3: Chtěl/a bys, aby s tebou rodiče trávili více času?

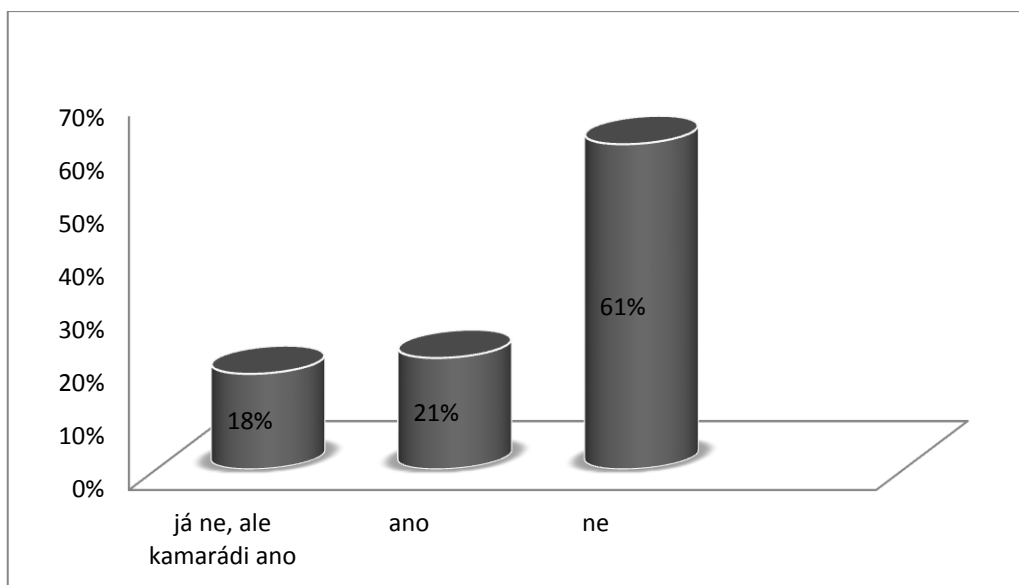
Více než polovina dětí a mládeže nechce, aby s ním rodiče trávili více času, než jak již tráví. V tomhle věku se děti zaměřují spíše na vrstevníky a odpotávají se od rodičů. Je velmi důležité, aby jejich rodiče věděli s jakými kamarády se vídají. Vrstevníci by totiž na ně mohli mít špatný vliv a zatáhnout je do nějakých problémů.

Graf 4: Ukradl/a jsi někdy něco?

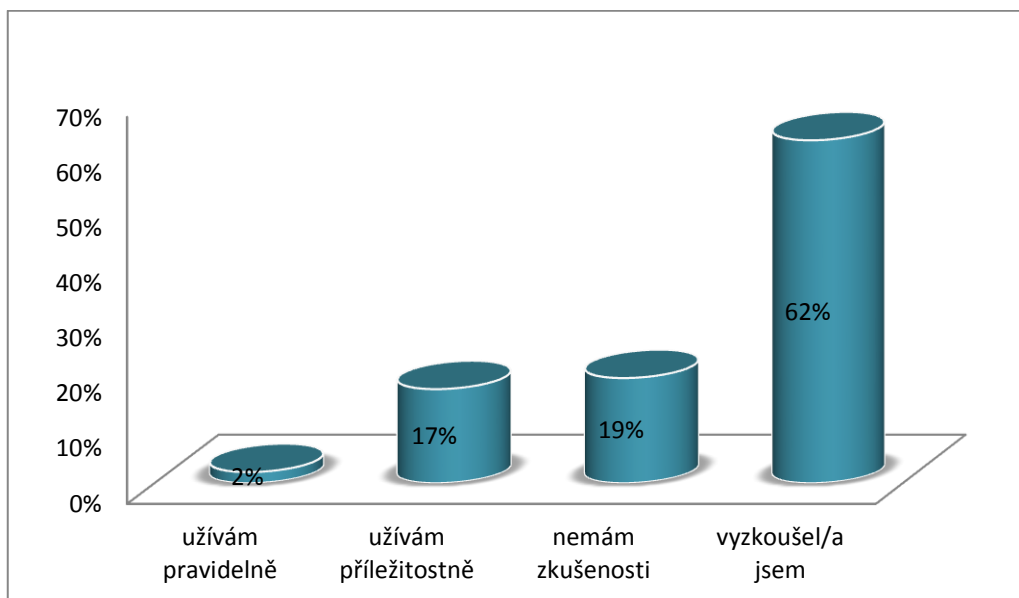
Více než tři čtvrtiny dětí a mládeže ze vzorku někdy něco ukradly. Pouze necelá jedna čtvrtina neukradla nikdy žádnou věc. Krádeže mají vliv na to, že děti netráví smysluplně volný čas, toulají se a nudí. Až jednoho dne něco ukradnou. Krádeže dětí se za posledních pár let prudce zvýšily. Je tedy dobré, aby se rodiče o své děti začali více zajímat, a tak předešli zbytečným krádežím ať už doma nebo v obchodech.

Graf 5: Byl/a jsi někdy vyšetřován/a policií?

Necelá jedna třetina respondentů byla vyšetřována policií. Více než polovina nebyla nikdy vyšetřována.

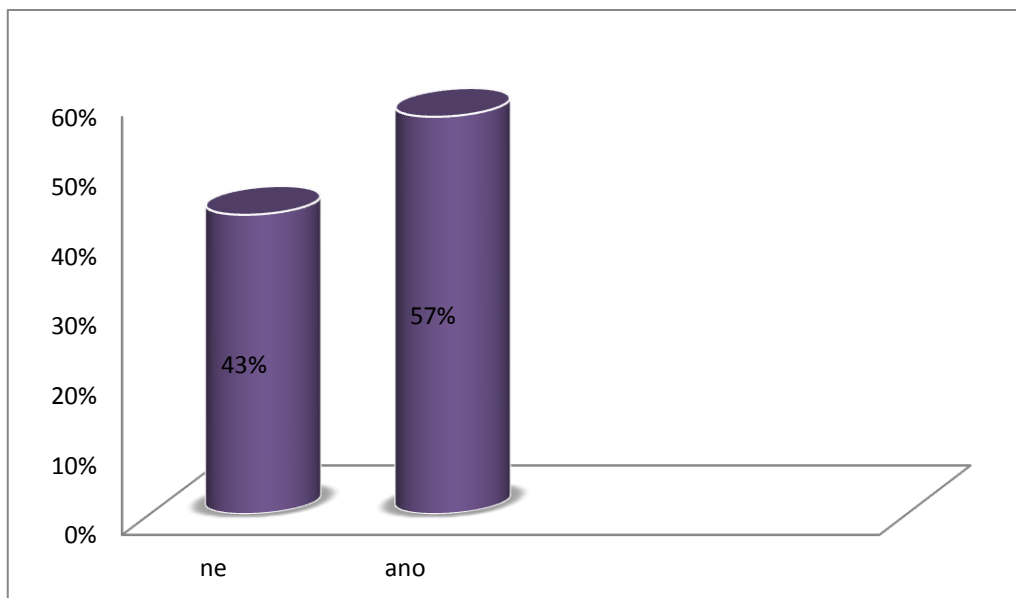
Graf 6: Máš nějaké zkušenosti s návykovými látkami?

Více než polovina dětí a mládeže ze vzorku již vyzkoušela nějakou návykovou látku. Pouze necelá jedna třetina nemá s návykovými látkami žádné zkušenosti. Je smutné, že více než polovina dětí vyzkoušela nějakou návykovou látku. Rodiče by

si měli své děti více hlídat, zajímat se o jejich volný čas, aby jednou neskončily špatně. Rodiče by jim měli být dobrým vzorem jinak se může stát, že se dítě dostane na šikmou plochu.

Graf 7: Chodíš někdy „za školu“?

Více než polovina dotázaných dětí a mládeže chodí někdy za školu.

7. 4. 1 Kazuistika č. 1 – Martin S.

Adaptační období

1. reakce dítěte na umístění: plačtivý, intenzivněji po telefonátech s babičkou, zmatený;
2. vztah k autoritě: problematický, z počátku dost dobře tento vztah nechápe;
3. plnění požadavků: potřebuje stálý dohled, důslednost;
4. začlenění do kolektivu: problematické, leze svým kamarádům na nervy, provokuje, neví jak se začlenit;
5. zhodnocení adaptace: pomalejší;
6. další formace: Důležité udržovat důslednou výchovu, dá se "zlomit", ale potřebuje to velkou trpělivost a čas, vzhledem k jeho dosavadní výchově- nevýchově;
7. hygienické návyky: potřebuje nad sebou dohled;
8. společensko kulturní návyky: pořád velké nedostatky;

9. úroveň sebeobsluhy: samostatná- více méně;
10. stolování ,stravovací návyky: velké nedostatky- neudrží jídlo na talíři, spořádá poměrně velké množství jídla, chce všechno. Nezná pravidelné stravování. Je zvyklý jíst hodně sladkého;
11. udržování pořádku: nedodržuje, stále nutná kontrola, upozornění;
12. spánek,usínání budíček: občas se mu nechce spát, ale i bez medikace na kterou byl zřejmě zvyklý od babičky, usíná i vstává dobře;
13. úroveň komunikace,vyjadřování,slovní zásoba: slovní zásoba velice omezená, vyjadřování problematické- nesrozumitelné, časté vulgarismy, k věku;
14. patologické návyky: dělá, že neslyší;
15. akceptování a respektování režimu: problémy má, dost dobře ho nechápe
16. akceptace autority: akceptuje, když se mu chce;
17. vztah k autoritě: mužské- nerad se podřizuje, ženské- platí to samé;
18. reakce na omezení, tlak: rozčilení, vztekání se, rychle ho to ale vždy opustí;
19. reakce na kritiku ze strany dospělého: nechápe elementární požadavky, většinou ani neposlouchá;
20. reakce na pozitivní zpětnou vazbu: má radost z pozitivna, ale také mám pocit, že občas neposlouchá, nechápe;
21. reakce na neúspěch: nemá snahu o zlepšení, uráží se;
22. na negativní zpětnou vazbu: jde do boje, opozice;
23. osvědčené výchovné prostředky: pochvala před ostatními, dodržovat důslednost;
24. chování v době nepřímého dohledu: nespolehlivý, skoro pokaždé dělá věci, které narušují plynulý chod;

Úroveň a kvalita sociálních vztahů

25. způsob sebeprosazení: provokování ostatních, neví jak na to;
26. Pozice, role ve skupině: spíše neoblíbený, malý otrava;
27. Stálost, pevnost vztahů: zvlášť pevné vazby nemá;
28. upřednostňuje pro výběr: s vrstevníky i mladšími jedinci, stejné úrovně schopností;
29. vztah ke slabším: snaží se pomáhat;
30. vztah k silnějším: pasivní, dokáže je vyprovokovat, pak se tedy bojí;

31. vztahy k opačnému pohlaví: přátelský, pasivní;
32. Konfliktnost: většinu konfliktů bohužel způsobuje on, neví, jak se skamarádit;
33. řešení konfliktů: vztek, uráží se, žaluje;
34. řešení zátěžových situací: neřeší zátěžové situace, nechápe;
35. ovlivnitelnost: ovlivnitelný dost. Bohužel se přiklání spíše k negativním ovlivnitelům;
36. zapojení do výchovných činností: bere veškerou nabízenou činnost, ale u ničeho nevydrží;
37. úspěšnost a preference v jednotlivých složkách výchovných činností: preferuje sportovní činnosti, ale zatím není moc úspěšný vzhledem k věku. Neznamená to ale, že není šikovný;
38. individuální volno: nedokáže využít, nedokáže se zabavit, u ničeho nevydrží;
39. pracovní profil: nepracuje samostatně, práci nedokončuje;
40. volní úsilí: co začne, většinou nedokončí, porucha soustředění, hyperaktivita patrná;
41. hodnotová orientace: babička + nevlastní dědeček, se kterým si rozumí lépe, ale babička má hlavní slovo;
42. vztahy k rodině, kvalita případně vývoj: Matku zřejmě asi nezná. Babičku má rád, ale často o ní nemluví. Babička ho zahrnuje "opičí" láskou. Zřejmě ho dokáže zajistit materiálně, ale ne výchovně. Babička ho stále přesvědčuje o různých fobiích, kterými chlapec trpí, ale já je nepozoruji. Chtěla by malého ustrašeného chlapečka, kterého by opečovávala, a on ji byl za to vděčný;
43. kontakty s rodinou ,četnost,forma,postřehy z jednání s rodiči: frekvence obrovská ze strany babičky, prakticky telefonáty každý den. Návštěvy udržují taktéž, spíše dojíždí nevlastní dědeček, ten bych řekla, v Martinovi vyvolává klid a pohodu. Martin je vždy zahrnut spousty dárků a sladkostí. Od matky přišel dopis jednou, Martin to přešel skoro bez povšimnutí. Matku zřejmě moc nezná;
44. reakce na návštěvy,případně pobyty doma: po návštěvách z počátku byl lítostivý, vyvolávala to hlavně babička, svými scénkami, málo kdo by vydržel neplakat. Prázdninový pobyt byl babičkou dříve ukončen, z důvodu Martinovo nevhodného chování. Martin se k celé záležitosti nevyjadřoval a celou situaci zvládl dobře;

45. kázeňské přestupky ,závažná porušování řádu: během pobytu v DDÚ k vážným přestupkům nedošlo;
46. útěková aktivita: nezaznamenána;
47. zásadní změny v chování dítěte během pobytu - pozitivní- dokáže poděkovat, pozdravit, občas si sám od sebe po sobě uklidí, dokázal eliminovat některé své požadavky;
48. další diagnostické postřehy: v případě důsledné výchovy a nevyvolávání zmatků v chlapci, je možné jeho velké zlepšení. Potenciál na to má;
49. závěry : domov- babička dokáže vyhovět materiálně, nikoliv výchovně!
DD- může mít velké problémy s babičkou

7. 4. 1 Kazuistika č. 2 – Adrian A.

Adaptační období

1. reakce dítěte na umístění: rychlá, vzhledem k tomu, že je zvyklý na ÚV;
2. vztah k autoritě: velmi přátelský, kamarádský, až někdy familiérní;
3. plnění požadavků: spolupracuje po výzvě, jinak se nepřetrhne;
4. začlenění do kolektivu: rychlé, vyhledává spíše dívky;
5. zhodnocení adaptace: rychlá, bezproblémová;
6. další formace: Adrian si vybírá ke kontaktu převážně dívky, jeho chování i záliby jsou velice zženštilé;
7. hygienické návyky: věnuje svému zevnějšku zvýšenou pozornost, zdobí se korálky, prstýnky atp. Jakákoliv dívka by mohla být zahanbena;
8. společensko kulturní návyky: vytvořené, bez problémů;
9. úroveň sebeobsluhy: samostatná;
10. stolování ,stravovací návyky: stoluje společensky, adekvátně;
11. udržování pořádku: po upozornění dodržuje;
12. spánek,usínání budíček: spí klidně, nevzbouzí se;
13. úroveň komunikace,vyjadřování,slovní zásoba: slovní zásoba velmi dobrá, když něčemu nerozumí, hned se ptá na význam slov, vyjadřování jasné, srozumitelné;
14. patologické návyky: nezaznamenány;
15. akceptování a respektování režimu: problémy s respektováním ;

16. akceptace autority: akceptuje, někdy má nevhodné poznámky. Je dost líný, když se mu něco nechce, dá o tom vědět;
17. vztah k autoritě - mužské- bere- někdy má nevhodné připomínky, když se mu něco nechce. ženské- bere- někdy má nevhodné připomínky, když se mu něco nechce;
18. reakce na omezení, tlak: klidná, ale uráží se;
19. reakce na kritiku ze strany dospělého: přijímá, ale občas se uráží, převážně ale uznává. Nic s tím ale nedělá, je sám se sebou spokojený
20. reakce na pozitivní zpětnou vazbu: má radost z pozitiva;
21. reakce na neúspěch: není úspěšný ve věcech, které ho nebaví, tudíž je mu jedno, jestli je v nich neúspěšný;
22. na negativní zpětnou vazbu: většinou má v tváři opovržení, ale mlčí. Na diskuzi nepřistupuje, odmítá ji se slovy: "nebudu to komentovat". Adrian je se sebou spokojený;
23. osvědčené výchovné prostředky: pochvala před ostatními, podporovat ho ve věcech, které ho baví- tanec, zpěv, dramatická výchova;
24. chování v době nepřímého dohledu: mírně se zhoršuje, provokuje, jeho upřímnost je někdy pro někoho bolestná ;
25. způsob sebeprosazení: vyprávění různých příběhů z DD, strašně rád se předvádí, nejlépe se cítí v představování nějaké popové zpěvačky, herečky, tanečnice apod.;
26. pozice, role ve skupině: vedoucí, kritizuje, komanduje ostatní;
27. stálost, pevnost vztahů: zvláště pevné vazby nemá, pouze sestra Laura;
28. upřednostňuje pro výběr: děvčata a dívčí zábavu;
29. vztah ke slabším: dokáže si z nich dělat legraci, kolikrát vyvolá konflikt, chce, aby po něm uklidili apod. Po výzvě dokáže pomoci;
30. vztah k silnějším: vyhýbá se jim;
31. vztahy k opačnému pohlaví: vřelý, na úrovni přátelství, má s dívkami více témat k debatě, rozumí spíše dívčímu světu. Z chlapeckých zájmů nemá skoro nic;
32. konfliktnost: rád děti kritizuje, komanduje, úkoluje, tím se dostává do konfliktů. Jeho až netaktně přímý;
33. řešení konfliktů: popírá, hledá chybu někde jinde, své chyby neuznává;
34. řešení zátěžových situací: uráží se;
35. ovlivnitelnost: zřídka se nechá ovlivnit;

36. zapojení do výchovných činností: je velice vybíravý, činnosti, které ho nezajímají dost odbývá nebo se do nich vůbec nezapojí. Ty, které ho baví- tam vyčnívá, je šikovný;
37. úspěšnost a preference v jednotlivých složkách výchovných činností: preferuje dívčí zájmy, tanec, zpěv, výroba šperků, navrhování šatů- v tanci je šikovný;
38. individuální volno: využívá k tlachání s ostatními, žádnou práci nevyhledává;
39. pracovní profil: pracuje samostatně, spolehlivě;
40. volní úsilí: co začne, většinou dokončí;
41. hodnotová orientace: jedině sestra Laura;
42. vztahy k rodině,kvalita případně vývoj: má rád svou sestru, o matce otevřeně tvrdí, že ji nenávidí, otce nezná;
43. kontakty s rodinou ,četnost,forma,postřehy z jednání s rodiči: žádné kontakty kromě DD, a sestry Laury neproběhly;
44. reakce na návštěvy,případně pobyty doma: neproběhlo;
45. kázeňské přestupky ,závažná porušování řádu: nezaznamenáno;
46. útečková aktivita: nezaznamenáno;
47. zásadní změny v chování dítěte během pobytu -žádné zásadní změny během pobytu v DDÚ jsme nezaznamenali, Adrian je sám se sebou spokojený a momentálně se mu na sobě nechce nic měnit a ani na sobě pracovat;
48. další diagnostické postřehy: dlouhodobé stabilní chování, s prvky ženského chování;
49. Závěry: zpět DD H. Slavkov

7.5. Shrnutí a doporučení

Cílem výzkumu bylo ověření hypotéz:

- Hypotéza č. 1. Potvrzena. Děti a mládež nepáchají trestnou činnost, pokud tráví volný čas smysluplně, a také tím co je baví. Rodiče by se měli více zajímat o volný čas svých dětí.
- Hypotéza č. 2. Nepotvrzena. Trávení volného času u dětí umístěných v DDÚ má vliv na jejich delikventní chování. Proto je důležité smysluplně využívat volný čas.

Z výzkumu vyplývá, že většina rodičů se o své děti nezajímá, jak tráví volný čas. Měli by se jim více věnovat nebo jim alespoň zařídit nějaké kroužky, kde by se mohly rozvíjet, než aby trávily svůj volný čas na ulici nebo díváním se na televizi. Dále by se rodiče měli zajímat s kým dítě tráví volný čas, měli by znát jejich kamarády, protože ti na něj mohou mít špatný vliv. Ještě by rodiče měli dávat pozor, aby jejich děti nekouřily cigarety, nepily alkohol, nebraly drogy. Z mého výzkumu vyplývá, že více než polovina dotázaných příležitostně pije alkohol a kouří cigarety. Pokud se rodiče budou o své děti více zajímat mohou tak předejít experimentování či užívání návykových látek jejich dětí, dále se tím může předejít i trestné činnosti dětí a mládeže a následného vyslychání policíí.

Poznatky z kazuistik:

Martin není zvyklý na ústavní výchovu, a tak měl problémy s adaptací, byl plačtivý. Za to Adrian, který je zvyklý na ústavní výchovu se adaptoval velmi rychle. Martin potřebuje nad sebou stálý dohled u jídla, hygieny, ve volném čase. Za to Adrian je samostatný, věnuje přehnanou péči svému zevnějšku. Martin se nerad podřizuje autoritám, dělá, že neslyší. Adrian nemá problémy s přijetím ženské ani mužské authority. Adrian je poměrně sociálně zdatný, ale rád by velel, skupinu přetvářel k obrazu svému. Martin způsobuje většinu konfliktů mezi vrstevníky. Řeší je tak, že se urazí, vzteká se a žaluje. Nedokáže samostatně pracovat ani práci dokončit. Adrian co začne většinou dokončí. Martin svou matku zřejmě nezná. Babičku má rád, ale často o ní nemluví. Babička ho zahrnuje opičí láskou. Zřejmě ho dokáže zajistit materiálně, ale ne výchovně. Chtěla by malého ustrašeného chlapečka, o kterého by mohla pečovat, a on ji byl za to vděčný. Adrian má velmi rád svou sestru, o matce tvrdí, že ji nenávidí a otce nezná. Martin by se mohl v případě důsledné výchovy zlepšit. Potenciál na to má. Adrian má dlouhodobé stabilní chování, je sám se sebou spokojený, vyskytují se u něj prvky ženského chování.

ZÁVĚR

Práce byla zaměřena na kriminalitu a delikvenci dětí a mládeže.

Přínos této diplomové práce vidím v uvědomění si problému kriminality a delikvence dětí a mládeže. Dále také v uvědomění si důležitosti prevence, převážně ve škole a v rodině.

Z výzkumné části vyplývá, že pokud budou rodiče s jejich dětmi trávit více času je možné tak předejít jejich trestné činnosti, experimentem s návykovými látkami či chození za školu. Dobré je dětem naplánovat jejich volný čas, aby se nenudily, netoulaly se na ulici, v hernách apod. Nejvíce dítě může ovlivnit rodina, ve které žije. Dále také spolužáci, se kterými tráví hodně času ve škole či vrstevníci.

Většina rodičů dětí a mládeže z dětského diagnostického ústavu v Plzni má zkušenosti s trestním stíháním. Což bohužel může mít špatný vliv na jejich děti, které si mohou brát své rodiče jako vzor. Vyrůstají v tom, a tak jim to nepřijde divné. Pokud se rodiče nezačnou chovat příkladnějším způsobem, tak ani u jejich dětí není velká šance na změnu, pokud zůstanou v takovéto rodině.

Bohužel kriminalita a delikvence dětí a mládeže na světě nevymizí nikdy. Každá snaha o snížení kriminality a delikvence stojí za námahu, protože děti jsou naše budoucnost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam použitých českých zdrojů

EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. Praha: H&H, 2000. ISBN 80-86022-76-5.

HAJNÝ, M., *O rodičích, dětech a drogách*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. 136 s. ISBN 80-247-0135-9.

CHMELÍK, J., et al. *Mravnost, pornografie a mravní kriminalita*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.

JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KOUKOLÍK, F. a J. DRTILOVÁ. *Zlo na každý den*. 1. vyd. Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7262-088-6.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-774-6.

LANGMEIER, J., et al. *Dětská psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 432 s. ISBN 80-7178-381-1.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

MATOUŠEK, O. a A. KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2511-5.

NIKL, J., *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich*

prevenci. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

NOVOTNÝ, O. a J. ZAPLETAL, et al. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

NOVOTNÝ, P., *Epidemie delikvence*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 2006. 64 s. ISBN 80-86761-45-2.

NÝVLTOVÁ, V., *Psychopatologie pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-48-8.

PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PETRÁČKOVÁ, V. a J. KRAUS, et al. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.

PRŮCHA, J. a E. WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.

SAK, P., *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 978-80-7229-266-0.

SCHEINOST, M., et al. *Kriminalita očima kriminologů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0.

SCHELLEOVÁ, I., et al. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 322 s. ISBN 80-86432-82-3.

SUCHÝ, O. a Z. ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1972. ISBN 32-028-72.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-807367-414-4.

VEČERKA, K., *Sociálně patologické jevy u dětí*. 1. vyd. Praha: Kufr, 2000. ISBN 80-86008-74-6.

VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0337-4.

ZAPLETAL, J., et al. *Prevence kriminality*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-047-9.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

ZOUBKOVÁ, I., *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

KRCH, F. a H. DRÁBKOVÁ. *Současné změny životního stylu a duševního zdraví české mládeže*. [online]. 1999. Dostupný z WWW: <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001028/01/29.pdf>

KÝR, A., *Historie vězeňství*. [online]. 6.2.2010. Dostupný z WWW: <
<http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>.

LATA občanské sdružení. Dostupný z WWW: <http://lata.cz/>

Vězeňská služba České republiky. Dostupný z WWW: <http://vscr.cz/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Co děláš ve svém volném čase?.....	56
Graf 2: V jaké rodině vyrůstáš?.....	57
Graf 3: Chtěl/a bys, aby s tebou rodiče trávili více času?.....	57
Graf 4: Ukradl/a jsi někdy něco?.....	58
Graf 5: Byl/a jsi někdy vyšetřován/a policií?.....	59
Graf 6: Maš nějaké zkušenosti s návykovými látkami?.....	59
Graf 7: Chodíš někdy „za školu“?.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – REŽIM VŠEDNÍHO DNE V DIAGNOSTICKÉM ÚSTAVU	I
PŘÍLOHA B – STAVY VĚZNĚNÝCH OSOB K 11.1.2013.....	II
PŘÍLOHA C – STATISTIKA PMS ČR	III

PŘÍLOHY

Příloha A – Režim všedního dne v diagnostickém ústavu

6:00	Budíček
6:10-6:20	Hygiena, převlékání
6:20-6:40	Snídaně
6:40	Odjezd na pracoviště nebo odchod do učeben
13:15-14:00	Návrat z pracoviště, resp. z učeben, hygiena, převlékání
14:00-14:30	Oběd
14:30-14:45	Hodnocení dopoledních programů s bodováním
14:45-15:00	Přestávka
15:00-16:30	Komunita všech skupin s psychologem a etopedem
16:30-16:45	Přestávka
16:45-18:00	Činnost podle plánu vychovatele (vycházka, poslech hudby)
18:00-18:30	Večeře
18:30-19:30	Sezení skupiny s jejím vychovatelem
19:30-20:00	Sledování televizních zpráv
20:00-20:30	Příprava klubového programu na další den
	Další den je v této době klubový program
20:30-20:50	Druhá večeře
20:50-21:10	Hodnocení odpoledních činností s bodováním
21:10-21:20	Volno
21:20-21:35	Hygiena
21:35	Nástup na společný přesun do ložnic
21:45	Večerka

Příloha B – Stavby vězňených osob k 11.1. 2013

Vězňené osoby

	ženy	muži
dospělí	885	15 293
mladiství	6	92
chovanci*	2	32
celkem	16 310	

* zabezpečovací detence

Obvinění - výkon vazby

	ženy	muži
dospělí	145	1 988
mladiství	3	28
celkem	2 164	

Odsouzení - výkon trestu

	ženy	muži
dospělí	740	13 305
mladiství	3	64
celkem	14 112	

Chovanci - detenční ústav

	ženy	muži
Opava	0	0
Brno	2	32
celkem	34	

Příloha C – Statistika PMS ČR

Statistika pro věk kategorii 0 – 18 za ČR rok 2011

Celkový počet evidovaných spisů – nápad

celkem evidováno od počátku do konce sled. období		3913	100,0%
Absolutně		počet spisů	počet spisů v %
z toho	v přípravném řízení a řízení před soudem	2347	60,0%
	ve vykonávacím řízení	1566	40,0%
	spácháno dětmi 0-14	890	22,7%
	drogová kriminalita	322	8,2%
	extremismus	20	0,5%

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Veronika Št'ásková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: prezenční

Název práce: Kriminalita a delikvence dětí a mládeže

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 67

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů české literatury a pramenů: 36

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů:

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Jan Toman